

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Situace v doplněné rodině z pohledu matky

Linda Kašáková

Bakalářská práce

Studijní program: Psychologie (B7701)

Vedoucí práce: Mgr. Johana Růžičková.

Praha 2021

Prague College of Psychosocial Studies

Situation in stepfamily from the mother's perspective

Linda Kaš'áková

Bachelors Thesis

The Bachelors Thesis Work Supervisor: Mgr. Johana Růžičková.

Prague 2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 8. 2021

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji mé vedoucí práce Mgr. Johaně Růžičkové. Dále děkuji participantkám, díky kterým tato práce mohla vzniknout. Děkuji za jejich otevřenost a sdílnost, díky které jsme se mohly ponořit hlouběji do tématu. Také děkuji vedení školy a jejím pracovnícím za vstřícnost, bez které by tato bakalářská práce nevznikla. Těž děkuji rodině a dalším blízkým za trpělivost.

ANOTACE

Tato kvalitativní bakalářská práce se věnuje tématu doplněné rodiny a mapuje situaci v této rodině z pohledu matky. V teoretické části podrobně představuje rodinu, její funkce a definuje rodinu doplněnou, kterou dále specifikuje. Věnuje se roli matky v původní rodině a následně v rodině doplněné. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru se v praktické části věnuje subjektivním výpovědím čtyř matek z doplněných rodin. Získaná data jsou následně zpracována pomocí interpretativní fenomenologické analýzy. Přiblíží faktory ovlivňující situaci v doplněné rodině jako je věk matky, rozchod s prvním partnerem, svěřování prvorozeného potomka do jeho péče, příchod nového partnera do rodiny a další důležité aspekty, které doplněnou rodinu definují.

Klíčová slova: rodina, doplněná rodina, role matky, děti, situace v rodině

ABSTRACT

This qualitative bachelor's thesis deals with the topic of a stepfamily and maps the situation in this family from the mother's perspective. In the theoretical part, it presents a family in detail, its functions and defines the stepfamily, which it further specifies. It deals with the role of a mother in the original family and subsequently in the stepfamily. Using semi-structured interviews, the practical part deals with the subjective statements of four mothers from stepfamilies. The obtained data are then processed using interpretive phenomenological analysis. It introduces factors influencing the situation in stepfamilies, such as the mother's age, separation with the first partner, entrusting the first-born offspring to his care, the arrival of a new partner in the family and other important aspects that define a stepfamily.

Key words: family, step family, role of mother in family, children, situation in family

OBSAH

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Rodina a její postavení	12
1.1 Základní představení rodiny	13
1.2 Definice doplněné rodiny	14
1.3 Funkce rodiny	15
2. Role matky v rodině doplněné.....	17
2.1 Specifika doplněné rodiny	17
2.2 Role matky v rodině	18
2.3 Matka v rodině doplněné	20
PRAKTICKÁ ČÁST	24
3. Výzkumné šetření	24
3.1 Cíl výzkumu a výzkumné oblasti.....	24
3.2 Výzkumné nástroje a jejich užití.....	24
3.3 Výběr výzkumného souboru	25
3.4 Etické aspekty výzkumu	26
3.5 Metoda analýzy dat	26
4. Výsledky analýzy	27

4.1	Rozchod s prvním partnerem	27
4.2	Věk matek	29
4.3	Příchod nového partnera	30
4.4	První vs. druhé těhotenství a dítě	31
4.5	Setkávání prvorozeného dítěte se svým biologickým otcem	32
4.6	Vztah mezi sourozenci	33
4.7	Podpora psychologa	34
4.8	Finanční stránka	34
5.	DISKUZE	36
	ZÁVĚR	38
	SEZNAM LITERATURY	41
	PŘÍLOHY	45
	Příloha 1 - Souhlas se zpracováním osobních údajů	45
	Příloha 2 - Informovaný souhlas s výzkumným rozhovorem	46
	Příloha 3 - Scénář rozhovoru (Situace v doplněné rodině z pohledu matky)	47
	Příloha 4 - Přepis rozhovoru č. 1	49
	Příloha 5 - Přepis rozhovoru č. 2	56
	Příloha 6 - Přepis rozhovoru č. 3	61
	Příloha 7 - Přepis rozhovoru č. 4	68

ÚVOD

V současné době se s doplněnými rodinami můžeme setkat velmi často. Již jen fakt, že partnerství bez uzavření sňatku není žádné tabu, jako tomu dříve bylo. Lidé spolu často pouze žijí a odcházejí od sebe, když mají pocit, že jim něco ve vztahu nevyhovuje. To samé se děje i v partnerství, která nejsou sňatkem uzavřená. Jen v mém okolí již několik párů své krátké manželství nebo naopak nesezdané partnerství, které bylo velmi dlouhé ukončilo, a vytvořilo jinou rodinu s partnerem či partnerkou novou. Překážkou již ani není společný jeden či více potomků, kteří by mohli tato odloučení ztížit. I z těchto důvodů vznikají tzv. doplněné rodiny.

Já se v této kvalitativní bakalářské práci věnuji takovým doplněným rodinám, kde matka opustila, nebo již nežije se svým partnerem, se kterým má dítě, ale našla si partnera nového a s ním si založila rodinu novou, tedy doplněnou. V teoretické části se věnuji odborným popisům rodiny jako takové, dále popisuji rodinu doplněnou. Nermalou část jsem věnovala právě i roli matky v rodině a pak specifickým role matky v rodině doplněné, kdy matka přichází do nového vztahu již s jedním dítětem. Ve skutečnosti, aby byla naplněná kritéria doplněné rodiny může být dětí více, a to od obou partnerů.

Tomuto fenoménu je věnovaná i praktická část této bakalářské práce. Jedná se především o subjektivní popis rodiny matky, která se se svým partnerem rozešla a založila rodinou novou s partnerem dalším. Participantky popisují jak se do této situace dostaly. Nejprve popisují situaci při příchodu prvorozeného potomka. Jejich odloučení od partnera, biologického otce prvního narozeného dítěte. Zde je též prostor pro popis období, kdy matky žijí samy, pouze s jedním dítětem. Dotknou se tématu vlastní jistoty, vlastní identity i nemálo důležité finanční stránky. V tomto období vstupuje do této situace i podpora matčiny rodiny, tj. zejména její matka. V rozhovorech, které byly leckdy velmi intimní, se dostaneme i k prožívání jejich tehdy aktuálního stavu, ať už z hlediska psychického či z hlediska fyzického. Některé participantky hovoří o psychické únavě a stresu, které si prožily. Postupně se dostaneme k jejich novému partnerovi, se kterým přicházejí nové situace a také obavy, kterým musí matky čelit. Mapujeme období, kdy s novým partnerem plánují dalšího potomka. S touto situací přichází neméně obav a témat, kterým participantky věnují pozornost. Při vedení rozhovoru se též společně s matkami dostaneme i k jejich prožívání těhotenství. Starší matky, kterým je přes 30 let mně též v rozhovoru otevřeně popsaly rozdíly ve vztahu k jednotlivým

dětem. Objevuje se zde korelace mezi prožívanou láskou s novým partnerem při početí dalšího potomka a vztahem, který si vytvořily k novému přírůstku do takto doplněné rodiny, kdy toto dítě nebylo počato z čiré lásky, ale spíše z pragmatického hlediska přibývajících věku matek. Téma lásky, opory a důvěry s novým partnerem je ve vztazích zřejmé a pro participantky se ukazuje jako klíčové v jistotě založit nebo nechat vzniknout nové doplněné rodině.

Téma i výzkumnou otázku *Jaká je zkušenost žen, které mají dvě děti (nebo více), každé s jiným partnerem?* jsem zvolila v závislosti na reakci dění v mém okolí. Právě kvůli konzistenci výzkumného vzorku jsem hovořila pouze s jednou osobou, která je blíže mému okolí. Další participantky jsem volila dle daných kritérií a navázala s nimi kontakt přes sociální sítě či jinou kontaktní osobu.

Pozoruji již delší dobu, že nevěra, která sice není v této práci vůbec zmíněná, vede k odloučení rodinných příslušníků a dále k zakládání nových rodin. Je to fenomén, který se mi nezdá býti jedinečným, ba naopak sleduji, že se ve společnosti objevuje stále častěji. Rozhodla jsem se proto vzorek neuzpůsobovat na nevěrné partnery, ale na situaci, která následuje právě rozpadu rodiny a je jednou z možných následků právě zmíněné nevěry ve vztahu, proto také, jak se dozvíme v této bakalářské práci z uvedených rozhovorů, ani jedna matka o nevěře nehovoří. Skutečnosti, které vedou k odloučení u participantek jsou zcela odlišné, i přesto se v rozhovorech objevují stejná témata.

Pro studii situace v doplněné rodině z pohledu matky jsem zvolila kvalitativní přístup a interpretativní analýzu, která dostatečně umožňuje volnost při interpretaci dat a je tak vhodná k důkladnějšímu prozkoumání daného tématu jednotlivých případů.

Sledovala jsem společné trendy ve vztazích u všech čtyř participantek. Výsledkem je analýza, která přináší témata z rozhovorů i témata nová, ke kterým jsme se s participantkami v průběhu rozhovoru dobraly. Každý rozhovor je jedinečný, i když jsem vycházela z doporučeného postupu a měla vypracovaný scénář, v zájmu plynulosti rozhovoru jsem jednotlivé body různě přeskakovala a pak jsem se k nim vracela.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části práce se věnuji především pojmu rodina. K pochopení celé problematiky je tedy třeba nejprve podrobně představit rodinu a její postavení. Zaměřuji se zde na termín rodina jako pojmu samotného. V kapitole, kde se věnuji základnímu představení rodiny jsem zmapovala odlišné představy o rodině. Jak se v tomto odstavci můžeme dočíst, tak se v průběhu let pojem rodina i celá společnost značně proměnila. Dále jsem vyložila definici rodiny, kde můžeme aplikovat několik úhlů pohledu od různých autorů. Dostala jsem se též k tématu, jaký obrovský a nezastupitelný význam, jak pro jednotlivce, tak pro celou společnost, rodina nese.

V této teoretické části též věnuji pozornost několika existujícím různým typům rodiny a členění rodiny dle nejrůznějších kritérií. Má celá bakalářská práce je zaměřená především na téma doplněné rodiny, tudíž ji dále podrobněji definuji. V textu také uvádím další možná označení pro doplněnou rodinu jako je termín následná či rekonstruovaná rodina. Pro lepší orientaci jsem dále popsala i historický vývoj rodiny doplněné a vysvětlila jsem princip takovéto rodiny.

Rodina bez ohledu na svou formu plní i řadu funkcí, kterými jsou funkce biologicko-reprodukční, funkce ochranná, funkce hospodářská, funkce socializačně-výchovná, funkce emocionální i funkce rekreační, relaxační či „zábavná“. Neméně důležité také vidím důležitost popisu specifík rodiny doplněné, kde blíže popisují vznik i různé typy těchto rodin.

Dostanu se též k důležitosti role matky v rodině, která se mírně liší od funkce matky v rodině doplněné.

1. Rodina a její postavení

Protože se tato bakalářská práce zaměřuje na roli matky ve specifické rodině, kterou je rodina doplněná, je nutné zde nejprve pozornost zaměřit na termín rodina, který zná každý z nás, a který je oprávněně považován za základ státu.

1.1 Základní představení rodiny

I když je rodina pojem všeobecně známý, každý jedinec si pod tímto pojmem představí něco mírně odlišného. Každý z nás odchází ze své původní rodiny vybaven jinými znalostmi, zkušenostmi, informacemi. Faktor, který je pro někoho zcela běžný a z rodiny jej zná, může být pro jiné zcela neznámý. V posledních několika letech se také mění pojem rodina i celá společnost. Nyní zajisté vyvstává otázka, jak můžeme termín rodina přesně definovat? Ani autoři různých publikací nemají na termín rodina jednotný názor. Rodinu chápe (Vágnerová, 2010, str. 277) jako „*nejsoukromější lidskou skupinu*“. (Průcha a kol., 2003) chápou rodinu jako jednu z nejstarších společenských institucí. Dle (Šulové, 2007) představuje rodina soužití dvou jedinců, kteří jsou opačného pohlaví a poté jejich dětí. Je tedy patrné, že autorka pod pojmem rodina chápe běžnou rodinu otce, matky a jejich dětí. Jiné typy rodin autorka chápe jen za určité alternativy rodin. Dále autorka uvádí, že tento institut plní funkci reprodukční, materiální, výchovnou a emocionální. (Výrost, Slaměník, 2008, str. 50) vidí rodiny, jako „*primární nositele kultury, kteří poskytují základ norem a hodnot dané společnosti. Vedou děti ke společenskému životu v prostředí, ve kterých vyrůstají, učí je orientovat se ve světě symbolů. Rodinná výchova seznamuje dítě s kulturními vzorci (tradice, zvyky, mravy, zákony, tabu apod.), tím, že se děti učí respektovat požadavky rodičů a je sankcionované za jejich nesplnění.*“ (Matoušek a kol., 2003) charakterizují rodinu jako skupinu lidí, kteří jsou spojeni pouty pokrevního příbuzenství, nebo právních svazků. Autoři uvádí, že je to instituce nenahraditelná a ve své podstatě unikátní, protože vhodně propojuje osobní zájem dospělých na prospěchu nejen dětí, ale i partnerů s univerzálním zájmem společnosti na stabilizovaném soužití žen, mužů a na socializaci občanů daného státu. Někdy je dle (Kohoutka, 1998) chápána rodina jako primární a neformální sociální skupina v daném státě, která má různou velikost, vykazuje různou vnitřní strukturu a má různé vazby na společnost.

Z uvedených definic je tedy zřejmé, že rodina má obrovský a nezastupitelný význam v celé společnosti. Můžeme tedy shrnout, že se jedná o specifickou sociální skupinu, která tvoří základní článek uspořádání společnosti.

Na teoretické rovině existují různé formy a typy rodin, které je možné různě členit dle nejrůznějších kritérií. Základní formu rodiny, která je vnímána jako manželský (či rodičovský) pár s dětmi, nazýváme nukleární. Dále existují např. úplné rodiny, kterými je

manželský pár nebo dvojice ve vztahu druh a družka. Poté existují neúplné rodiny, ve kterých je dle (Gjuričové, Kubičky, 2009) jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem. Dalším typem rodiny jsou vícečlenné nerodinné domácnosti, které představují osoby příbuzné i nepříbuzné, které společně hospodaří. V neposlední řadě existují domácnosti jednotlivce nebo níže zmíněná rodina doplněná.

1.2 Definice doplněné rodiny

Protože se tato bakalářská práce zaměřuje především na rodinu doplněnou, je nutné ji zde blíže představit. Někdy se rodina doplněná označuje také jako rodina následná či rekonstruovaná. I když by si mohl někdo pomyslet, že je tento typ rodin znám spíše od konce 20. století, není tomu tak. Jak uvádí (Fialová a kol., 1996), podle historických pramenů byly druhé sňatky, zejména ovdovělých mužů v důsledku vyšší úmrtnosti žen spojené s mateřstvím, jež vedly ke vzniku složené rodiny, poměrně časté již v 18. a 19. století. V té době tedy byly častější rodiny s nevlastní matkou, která tu biologickou nahradila.

Jak již z názvu vyplývá, doplněná rodina je charakteristická tím, že jeden z rodičů vstupuje do již vytvořené rodiny. Jinými slovy tedy tato rodina vzniká z rozpadu rodiny původní a je doplněna o jednoho rodiče, který není biologickým rodičem dítěte. Tento typ rodiny je tedy složen z jádra, které tvoří matka, která pečuje o své dítě či děti. Dále se v této rodině vyskytuje další dospělý. Ten může mít své vlastní potomky, se kterými se stýká, ale nepečuje o ně. Tato rodina vykazuje od rodiny biologické určité odlišnosti, které vychází z toho, že jeden či oba partneři již mají určitou historii rodinou, a proto soužití těchto členů nemusí být jednoduché.

Jak uvádí tedy (Bumpass a kol., 1995), tento typ rodiny se vytváří tehdy, když jeden z původních rodičů dítěte chybí a dochází k příchodu jiného partnera. Může se jednat jak o matku, tak i o otce. Častěji však vznikají tyto rodiny odchodem otce a příchodem nového partnera matky. Nový partner je nejprve v pozici známého. Novou rodinu nejprve testuje, poté do ní přichází.

1.3 Funkce rodiny

Každá rodina, bez ohledu na její formu, má řadu funkcí. Což poté vypovídá o její důležitosti jak pro společnost, pro stát, tak i pro její samotné členy. Primárně je funkcí rodiny uspokojit potřeby všech svých členů. Proto, aby toho byla rodina schopná, musí plnit i řadu jiných základních funkcí. Tyto funkce se však během doby postupně mění a vyvíjí, některé však zůstávají stále stejné. Nejdůležitější funkce rodiny jsou poté představeny níže.

- **Biologicko-reprodukční funkce**

První funkcí rodiny je funkce biologicko-reprodukční. Je to primární funkce rodiny, která představuje uspokojení pudu sexuálního. Samotná reprodukce je pro zachování lidské společnosti neopomenutelná. Tato funkce má tedy význam jak pro společnost jako celek, tak i pro jedince, kteří rodinu tvoří. Obecně platí, že každá společnost potřebuje, pro svůj zdárný rozvoj, stabilní a reprodukční základnu. Z tohoto důvodu také společnost podporuje rodiny a v jejich zájmu je rostoucí trend dětí (Havlík, 2011). Z historického pohledu je možné uvést, že se podstata této biologicko-reprodukční funkce nemění, ale množství dětí v rodinách vyspělých zemí světa spíše klesá. Dítě je totiž v současné době chápáno jako překážka, která brání lidem v jejich seberealizaci, v profesním růstu. V rodinách, které nemají dostatek zdrojů, je také dítě chápáno jako přepych. Mnoho rodin ve vyspělých státech světa má v plánu jen jedno dítě, či dokonce neplánují rodiče děti žádné. Mnoho žen se také stává matkami ve věku pozdějším (Binarová, 2001).

- **Funkce ochranná**

V minulosti se jednalo o klíčovou funkci rodiny, kterou však v dnešním 21. století přenecháváme příslušným institucím moderního státu. V řadě společností (např. v církevních státech), stále v nejrůznějších podobách přežívá tato funkce a vzácně má i svou zákonnou oporu, jako je tomu např. ve státech muslimských. V našich sociokulturních podmínkách se tato funkce vyskytuje jen jako určitý exces v podobě krevní msty, která je sice morálně akceptovatelná, ale trestním právem postihovaná (Reichel, 2008).

- **Hospodářská funkce**

Ve všech rodinách museli rodiče hospodařit, vést rodinu, vyrábět. V současné průmyslové společnosti je však tato funkce oslabena. Rodina je převážně spotřební jednotkou, která nejčastěji jen dovršuje finální fázi výroby, ale některé výrobní prvky z rodiny stále nemizí (Reichel, 2008).

- **Socializačně-výchovná funkce**

Velmi důležitou funkcí rodiny je výchova a socializace svých členů. Každý jedinec totiž potřebuje výchovu, potřebuje se naučit orientovat se v životě a v dané společnosti. Úkolem rodičů je tedy uvést dítě do své kultury, prostředí společenského. Bez těchto aktivit by jedinec zůstal v životě sám, jeho psychická zátěž by mu přinesla obrovské potíže, které by jej mohly ohrožovat i na životě. Z tohoto pohledu jsou rodiče klíčoví proto, aby dítě naučili ve své kultuře jednat, chovat se, aby pro něj daná kultura nebyla cizím prostředím (Reichel, 2008).

- **Emocionální funkce**

Další zde zmiňovaná funkce je funkce emocionální. V rámci ní dochází k uspokojení citových potřeb členů rodiny. Na jednu stranu rodiče uspokojují emoční potřeby svých dětí. Na druhou stranu narození dítěte a péče o něj emočně uspokojuje rodiče. Z tohoto pohledu je tedy nutné, aby rodiče vytvořili vhodné prostředí pro psychický, emoční a biologický vývoj dětí. Toto prostředí by mělo být plné jistoty, bezpečí, radosti, což se samozřejmě ne vždy podaří (Langmeier, Krejčířová, 2006).

- **Rekreační, relaxační a „zábavná“ funkce**

Tato funkce hovoří o rodině jako o takové instituci, která by měla pamatovat na rekreaci, relaxaci a zábavu. Tyto aktivity mají pro všechny členy rodiny největší význam (Reichel, 2008).

2. Role matky v rodině doplněné

Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, rodiny doplněné jsou určitým typem rodiny, ve které není přítomen jeden biologický rodič, namísto něj je přítomen partner nový. Většinou se jedná o partnera matky. Tyto rodiny však mají určitá specifika, která mají vliv na členy rodiny, na roli matky v těchto rodinách, na což poukazuje druhá kapitola teoretické části této bakalářské práce.

2.1 Specifika doplněné rodiny

Jak již bylo v předchozím textu zmíněno, tento typ rodin je specifický nejen svým vznikem, ale i svým fungováním, protože se jedná o značně komplikovaný systém, ve kterém vznikají další různé typy vztahů. Jak uvádí server (Šance dětem, 2021), vznik takovéto rodiny může být pro děti někdy značně stresující. Na druhou stranu to není pravidlem. Pokud je totiž založen na respektu, toleranci, jasných pravidlech. V takových případech, může být doplněná rodina lepší volbou než žít v atmosféře konfliktů mezi rodiči biologickými. Další výhodou těchto rodin je to, že může dítě získat schopnost přizpůsobit se druhým, vyjednávat s jinými lidmi. Dále mohou tyto děti lépe zvládat změny, ztráty atd. Komplikovanější jsou tedy jak vztahy mezi partnery a dětmi, tak i vztahy mezi samotnými partnery a vztahy ke členům původních rodin. Je tomu tak proto, že není v těchto rodinách vytvořena institucionalizace. Ve velké míře se v těchto rodinách prolíná psychologický rozměr a osobní rozměr. Ten poté může způsobit ve fungování rodin velké problémy a komplikace. Typicky je možné spatřit konflikty mezi rodiči biologickými. Protože po rozvodu je většinou komunikace a spolupráce těchto jedinců složitá. Biologičtí rodiče mohou mít na novou rodinu neblahý vliv, který se může do rodiny dostávat skrze děti. Dále mohou problémy vznikat rozdílnými návyky atd.

Rodiny doplněné jsou založeny na změně, již vzniklých vztahů a doplněním nových vztahů, což může vést k problémům. V některých případech se snaží biologičtí rodiče složité vztahy s druhým biologickým partnerem přerušit tím, že mění domov. Někdy se zbytečně snaží posilovat pozici nového partnera jako rodiče, na úkor původního biologického rodiče. Což samozřejmě může vést ke konfliktům. Nové vztahy mezi rodiči a partnery vedou k tomu, že si děti musí zvyknout na nové soužití s cizím člověkem, partnerem nebo i s jeho dětmi. Z toho je možné vyvodit, že vstup nového partnera může být problematický. Tento vstup však

ovlivňuje řada činitelů. Kromě již uvedeného chování původních biologických rodičů, zde má významný vliv i věk samotného jedince i dětí v původní rodině. Poté jsou to zkušenosti, osobnost jedince, osobnost matky. Dalším důležitým činitelem je čas, který uplynul od rozvodu, do příchodu nového partnera. Důležitá je i kvalita vztahu s původním biologickým rodičem, který od rodiny odešel a loajalita dětí k těmto biologickým rodičům, jak je uvedeno poté níže.

Tyto rodiny mohou být v porovnání s „běžnými“ rodinami, kde jsou zastoupeni oba biologičtí rodiče, co do počtu členů větší. Je tomu tak v případě, že mají oba partneři z předchozích vztahů děti, což s sebou samozřejmě přináší zvýšené finanční nároky na uspokojování potřeb celé rodiny i jednotlivých členů (Maclean a kol., 2016).

2.2 Role matky v rodině

Role matky v rodině je v současné době nezastupitelná, ale z dlouhodobého pohledu je možné určit, že se tato role významně mění. Ještě v 19. století byl za výchovu dětí zodpovědný otec. Ten rozhodoval, jak uvádí (Valdrová, 2004), o budoucnosti svých dětí. Ve velké míře role matky v rodině získala na významu ve 20. století. Proto se také mění rozsah povinností a míra zátěže, které se od dané role očekávají (Vágnerová, 2007). V současné době má role matky, jak uvádí (Slavík a kol., 2012), velkou prestiž ve společnosti. To se dle autorů odvíjí od toho, že mateřství je součástí identity všech žen na zemi. Dle toho je poté každá žena hodnocena. Děje se tak dle autorů i v případě, že se žena matkou v životě nestane. I když se tedy kontext, v němž se ženy stávají matkami, vzhledem ke zkušenosti minulých generací změnil, stále mnoho rysů zůstalo stejných. Opačného názoru je však (Karsten, 2006), který uvádí, že role matky v domácnosti je na hodnotovém žebříčku v české společnosti až na spodních příčkách.

V současném 21. století se však dle (Linna a kol., 2015), opět mění role matky a otce. Jejich role nejsou tak jasné, jako dříve. Dělicí čára mezi matkou a otcem mizí a propast se snižuje. Nyní se otcové podílí na většině aspektů péče o dítě. Otcové tak v současné době činí mnoho aktivit, které byly v minulosti výhradně považovány za práci žen, jako je např. přebalování, vožení dětí do školy a do školky, denní péče o děti. V některých případech otcové zůstávají na mateřské dovolené místo žen. V závislosti na proměnách společnosti vznikají otázky, zaměřující se na podstatu i smysl mateřství a role matek v rodině. Dnešní

mladé ženy sice mohou svobodně volit to, kolik dětí a zda vůbec je budou mít, do jejich rozhodování však zasahuje spousta vlivů. Značná část žen vidí naplnění života v jiných činnostech, než je plození dětí. Dnešní doba ženám nabízí spoustu alternativ, ať už se jedná o cestování, budování kariéry či realizaci jiných zájmů a koníčků. Důležitá je pro mnohé i nezávislost ekonomická, oslabení stigmatizace matek žijících bez partnera. To vše umožnilo ženám emancipovat se od tradičních modelů soužití. Současné ženy většinou racionálně zvažují pro a proti, než se rozhodnou mít dítě. Zvyšující se životní úroveň vede k vyšším rodinným aspiracím. Mladá žena chce být obvykle před počtím finančně zabezpečena a mít vyřešenou otázku bydlení.

I když se tedy role otců a matek přibližuje, stále mají v rodině matky významnou roli, která ovlivňuje nejen děti, ale i řadu dalších jedinců, jako je otec dítěte, rodiče, sourozenci partnerů. Jinými slovy ovlivňuje i tedy širší rodinu. Dle (Cimprichové – Gežové, 2015) platí, že ať má daná rodina jakékoliv zvláštnosti, role matky představuje složitou entitu, která je nezbytná pro správnou výchovu a vytváření zdravé osobnosti dítěte. (Misca, 2014) však uvádí, že nezastupitelnou roli v rodině má nejen matka, ale i otec. Autorka uvádí, že dítě ke svému úplnému životu a rozvoji osobnosti potřebuje oba rodiče. Rodiče jsou příkladem chování pro děti, ať už v pozitivním nebo negativním slova smyslu. Dítě má tedy tendenci přijímat takové chování, ve kterém se nachází. Obdobného názoru je i (McElwain, Volling, 2004). Autoři uvádí, že role matky se ukázala být velmi důležitá také v budoucích partnerských vztazích svých dětí, a výrazně ovlivňuje kvalitu přátelství svých dětí v dětství i v dospělosti. To potvrzuje i (Steele, 2002), který uvádí, že matka pomáhá sociálnímu a emočnímu vývoji v průběhu celého života. Jak dále uvádí (Magnuson a Berger, 2007), v případě, že dítě vychovává jen matka, dochází k růstu rizika, že bude mít dítě problémy s chováním v dětství, které mohou eskalovat i v pozdějším věku. Na problémy matek samoživitelek nahlíží i (Ram, Hou, 2003), kteří uvádí, že absence otce v rodině může ovlivnit kognitivní a emocionální pohodu dítěte.

(Maříková, 2003) uvádí, že matka má však na děti v rodině většinou více času. Běžné každodenní činnosti, trávení volného času, má na starosti matka. Při výchově dětí má nezastupitelnou roli. Důležitost role matky ve výchově dětí se odvíjí od toho, že matky se stávají nejen vychovatelkou, ale i kamarádkou, pečovatelkou. I Maříková vidí roli otce jako důležitou, ale uvádí, že otec je v českých rodinách většinou třetí element. Obdobný názor má i

(Karsten, 2006), který uvádí, že matky mají většinou větší díl zodpovědnosti na péči o dítě a o celou domácnost. Ve většině případů jsou to také ony, které se na čas vzdají svého zaměstnání a finančně se tak stanou závislými na svých partnerech. Dále uvádí (Vágnerová, 2000), že role matky má jasné povinnosti a práva. Autorka uvádí, že role matky v pozici pečovatelky o rodinu a o děti je dána biologicky. Je tedy samozřejmá. Je to základní poslání většiny žen. Role matek v rodině je v posledních letech také čím dál složitější, protože na ženy, na děti i na celé rodiny, jsou kladeny vysoké nároky, které musí žena zvládnout. Obdobného názoru je i (Melchiorová, 2009, str. 21), která uvádí, že *„mateřství se v některých ohledech v posledních desetiletích znesnadnilo. Matky jsou dnes vystaveny psychologickým i praktickým obtížím, které vyplývají z čím dál nejistějšího vzájemného vztahu mezi matkami a zbytkem společnosti“*. Je tedy možné uvést dle (Becka, 2004, str. 184), že ženy v průběhu života *„kolísají mezi rozpornými póly starých připsaných rolí matek, žen, nebo emancipací. To se samozřejmě odráží v jejich chování a vědomí. Mnohdy utíkají do zaměstnání, v různých úsecích své biografie se pokoušejí protichůdnými rozhodnutími „nějak“ skloubit divergentní podmínky vlastního života“*

Na závěr je možné uvést, že ať je již role matky, jakkoliv velká, každé rodičovství je založeno na biologických základech. Každý rodič by měl být schopen své dítě zajistit a poskytnout mu zdravý fyzický, psychický a sociální vývoj. Teze minimálního zaopatření říká, že by rodiče měli svému dítěti poskytnout pět základních komodit a to výživu, oblečení, ubytování, zdravotní péči a přístup ke vzdělání. Hlavním úkolem rodičů je zajistit socializaci jejich potomka, připravit ho na život ve společnosti.

2.3 Matka v rodině doplněná

(Beaujouan, 2016) nebo poté (Šťastná, 2006) uvádí, že role matky v rodině doplněná není odlišná, ale má svá specifika. To je dáno dle (Dudové, 2007) dopadem rozchodu rodičů nejen na matku, ale i na dítě. Matky vykazují v těchto rodinách vyšší péči o své děti, mnohdy až přehnanou péči. Což je však také často překážkou pro nové partnerství či manželství. I když jsou to právě tyto matky, které jsou silně prorodinně orientovány, jak uvádí např. (Schnor a kol., 2017). Mnohdy slyšíme, že biologický otec silně stále zasahuje do výchovy svých dětí, i když v jedné rodině již nežije. Dle (Bergera a kol., 2018) však i vysoká míra zapojení biologického otce do výchovy dítěte pravděpodobnost, že jeho bývalá partnerka

naváže další vztah, zásadním způsobem neovlivňuje. Na míru vytváření doplněných rodin však má vliv sociální politika v daném státě. V případě, že významně podporuje pomocí svých opatření samoživitele, může se to stát pro nové rodiny brzdou (Kreyenfeld, Martin, 2011). Matka má v tomto případě dostatek financí pro zaopatření sebe a své rodiny a jiného partnera nehledá. Výrazným vlivem na zakládání těchto rodin má i minulý vztah, obtíže při rozvodu a jiné faktory.

Bylo uvedeno, že tyto rekonstruované rodiny mají určitá specifika, která jsou dána nejen specifickými vztahy v těchto rodinách. Ústředním je v tomto smyslu ne matka a vztah k dětem, ale vztah nového rodiče a dítěte. Někteří nevlastní rodiče o vztah s dítětem nijak zvlášť neusilují, jiní se snaží navázat vztah s dítětem zejména na počátku, než dojde k sestěhování do společné domácnosti, někteří se snaží vztah budovat kontinuálně. Většinou však platí, že rodič se snaží navázat vztah rychleji, než nevlastní dítě. Dítě se snaží zachovat loajalitu k původní rodině, nového rodiče vnímá nezřídka jako cizince či nepřítele. Na druhé straně oceňuje, co nový partner pro jeho rodiče znamená (Bartošová, Slepíčková, 2009). Zde má však důležitou roli matka, která může tyto vztahy korigovat. Bohužel někdy vidí matky tyto vztahy v lepším světle, než skutečně jsou. Na to poukazuje i řada výzkumu, jak uvádí např. (Matějček, 1994). Matky mnohdy tyto nové vztahy vidí jako pevné, hluboké či pozitivní, na rozdíl od svých dětí. Tomu napomáhá i to, že někdy mají matky sklon se se svými dětmi identifikovat. Proto také sdílí dojmy, že mají k bývalému partnerovi shodný negativní vztah, ale k novému partnerovi mají vztah kvalitní. To však často vede k narušení citových vazeb mezi matkou a dítětem. Matka nechápe v takové míře jeho potřebám, stává se proto méně otevřená (Matějček, 1994).

Matka by měla ctít fakt, že dítě se potřebuje se vzniklou situací, kterou je rozvod dostatečně vypořádat. Musí mu tedy poskytnout dostatek času a prostoru, než představí dítěti nového partnera. Nyní může vyvstat otázka, o jaký čas se jedná? Jak uvádí (Poupětová, 2009), nejkratší doba, za kterou je vhodné dítě seznámit s novým partnerem, je čtyři až šest měsíců po rozvodu. Jen tak se může dítě se situací správně vyrovnat, i když jak uvádí (Berger, Gravillon, 2011) jsou zde také různé proměnné, které situaci ovlivňují, jako je např. věk dítěte, spokojenost v původní rodině atd.

Vztahy v rodině doplněné a spokojenost či nespokojenost jejich členů, je dále ovlivněna spoluprací matky s novým partnerem. Výzkumy poukazují, že na výchově svých

děti více spolupracuje matka se svým novým partnerem, než matka spolupracuje s jejich biologickým otcem. Je to na jedné straně důsledek rozporů z období před rozchodem, na druhé straně je pro každodenní fungování nové rodiny kooperace mezi stávajícími partnery nezbytná (Favez a kol., 2015). Zde je tedy zajímavý právní náhled na tuto problematiku. Tedy jak může nový rodič vychovávat z pohledu legislativy dítě, se kterým žije v jedné domácnosti.

Zde je možné za příklad uvést Francii, ve které byl kodifikován zákon o rodičovské zodpovědnosti tak, aby se na základě dohody mezi oběma rodiči mohl nový partner rodiče, se kterým dítě žije v domácnosti, podílet na jeho péči a výchově. Jedná se zejména o praktické otázky doprovodu do školy, na volnočasové aktivity, k lékaři, o zmocnění k podpisu žákovské knížky, účasti na třídních schůzkách apod. (Assemblée nationale, 2014). Což v České republice prozatím chybí. V naší zemi však existuje tzv. zákon o rodině. V § 33 tohoto zákona je uvedeno, že je povinen při výchově dětí pomáhat manžel, který rodičem dítěte není, ale který žije s dětmi v jedné domácnosti (Zákon o rodině, 2021). Dále uvádí (Teyber, 2007), že by neměl nový rodič usilovat o výchovu dříve než cca dva roky poté, co do nové rodiny vstoupí. Je to dle autora dáno tím, že děti si potřebují na nové partnery zvyknout a ze začátku většinou nebudou nové partnery poslouchat, především poté v době puberty. Důležitý je dle (Antiera, 2005) i styl výchovy. Noví rodiče by neměli volit autoritativní styl výchovy, který však u nevlastních otců převažuje. Zde je proto nutné se předem s matkou na výchově dohodnout.

V případě, že má matka až přehnaně vřelý vztah se svým novým partnerem, v případě že se na něm stává závislá, může to v dětech vyvolat pocit, že dojde ke ztrátě zájmu a lásky ze strany matky, k nim. Proto není ničím neobvyklým, že vzniká ze strany dětí žárlivost. Děti si mohou vynucovat pozornost své matky, mohou se zhoršit ve škole, mohou mít problémy s chováním, nebo mohou proti novému partneru začít výrazně protestovat, jak uvádí např. (Smith, 2004). Obdobného názoru je také (Matějček, 1994), který uvádí, že matka nesmí upřednostňovat svého nového partnera před svými dětmi. Protože ty mohou cítit žárlivost. Zde uvádí doporučení např. (Colorosová, 2008). Dle ní musí mít každý člen rodiny určité místo, stejně jako i nový partner. Zde by tedy matka měla být tím, kdo tyto místa ve své rodině bude definovat. Každý musí získat pocit, že do nově vzniklé rodiny patří. Nesmí být preferován na úkor někoho jiného. Děti jsou obecně velmi všímavé a citlivé. V případě, že vidí, že jsou v rodině všichni spokojeni, že je spokojena matka, většinou se to promítne i do

pohody psychické u dětí. Dále platí dle (Antiera, 2005), že děti nové členy do rodiny přijímají lépe, pokud má nový rodič již nějaké děti, ale tyto děti s nimi nežijí v jedné domácnosti.

V některých případech mají děti s oběma biologickými rodiči dobré vztahy, jindy tomu tak není. Proto by matka neměla, i přes svůj nezájem k původnímu partnerovi, vztah dětí a původních partnerů nijak zavrňovat. Neměla by být zaslepena nenávisť a měla by se snažit udržovat se svým původním partnerem takový vztah, aby nenarušoval citové pouto dětí a svých biologických otců.

Platí, že na začátku nového vztahu by měla matka své děti s partnerem opatrně seznámit, nepreferovat je před ostatními. V době příchodu do nové rodiny vzniká nový rodinný řád, nový systém neboli aliance, kde je nutné se se všemi členy dohodnout na tomto řádu. Kromě toho, že mohou děti reagovat na novou situaci negativně, jak bylo výše uvedeno, mohou děti na situaci reagovat i extrémně pozitivně. Mohou se u nového partnera snažit nepatřičně získat důvěru, oblibu, s cílem ze vztahu profitovat (Matějček, 1994).

Z výše uvedeného je patrné, že nejen noví rodič a děti prochází při vzniku doplněné rodiny velmi složitým a někdy těžkým obdobím. Stejně tak, ale i matka prochází složitým obdobím. Všichni jedinci, kterých se to týká, by se měli obrnit značnou trpělivostí. Protože problémy s dětmi a obecně rodičovství je jedním z nejvíce stresujících aspektů života, především poté v době vzniku nových rodin (Sobotková, 2007).

(Antier, 2005) doplňuje, že dítě bude s novým rodičem spokojenější, pokud uvidí, že je matka spokojena. Že jej nový rodič zahrnuje láskou, pozorností a má pocit bezpečí. Tyto pocity tak může matka pozitivně přenést i na dítě.

Na závěr je možné uvést seznam činitelů, které dle (Matějčka, Dytrycha, 1999) výrazně ovlivňují úspěch nově vzniklé doplněné rodiny. Dle autorů se jedná o tyto faktory: věk dětí, zkušenosti a povaha dětí, osobnost matky, její spokojenost, vztah matky k dětem, vztah matky k novému partneru, vztah nového partnera k dětem, existence dětí nevlastního otce, doba po rozvodu, existence biologického otce, osobnost otce a jeho vztah k dětem, vztah biologického otce a matky, povaha vztahu nového partnera a matky, vztah širší rodiny a nového partnera, existence zákonů, které dané vztahy ovlivňují. Na závěr je nutné uvést, že i když neexistuje jednotný návod na to, jak novou doplněnou rodinu založit, (Matějček, 1994) poukazuje na tyto primární faktory, které je nutné cítit. V první řadě se jedná o to, dát dětem dostatek času. Nový otec se nesmí snažit dětem ihned nahradit tátu, nesmí se vnučovat a

podplácet. Matky by měly nového partnera seznámit s dětmi, partnera do rodiny uvést, dohodnout se s dětmi na oslovování partnera a následně dohodnout nový řád, jak bude tato nová rodina fungovat. Matky nesmí nové partnery profitovat před ostatními, ani před biologickým otcem.

PRAKTICKÁ ČÁST

3. Výzkumné šetření

Účelem této části je popsat výsledná témata a subtémata, která byla přinesena mnou, jakožto tazatelkou ze scénáře rozhovoru nebo samotnými participantkami. Tato témata byla zpracována interpretativní fenomenologickou analýzou. V této části jsou uvedené konkrétní příklady pomocí přímých citací, které jsou uvedeny *kurzívou* a označené uvozovkami. Pro lepší orientaci je vždy uvedeno, ze kterého rozhovoru jsou citace čerpány (R1, R2, R3, R4).

3.1 Cíl výzkumu a výzkumné oblasti

Jako vědeckou metodu jsem použila kvalitativní přístup. Cílem výzkumu je zmapování situace v doplněné rodině z pohledu matky. Konkrétněji pak prozkoumat důvody jež vedly k odloučení v rodině první a jejich následky. Následně je pak kladeno za cíl zmapovat příchod nového partnera do neúplné rodiny, s tímto spojené obavy matky spojené s jeho přijetím dítětem a naopak přijetí dítěte novým členem rodiny. Následně pak motivace k početí dalšího potomka do takto doplněné rodiny.

Výzkum dále cílil na prožívání matky obou těhotenství, a zda-li a jak je odlišný vztah k oběma dětem.

3.2 Výzkumné nástroje a jejich užití

Výzkumná data jsem získávala pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Tento typ rozhovoru umožňuje tazateli v průběhu rozhovoru otázky dle potřeby pozměnit, vynechat či doplnit. Oproti strukturovanému rozhovoru, respondent může svobodněji odpovídat, není totiž nijak zvlášť omezen pevnou strukturou rozhovoru. (Ferjenčík, 2000).

• Rozhovor

Délka rozhovorů se průměrně pohybovala mezi hodinou a hodinou a půl. Sběr rozhovorů probíhal od 17. července do 24. srpna tohoto roku. Do písemné podoby byly rozhovory doslovně přepsány a nejsou nijak gramaticky ani stylisticky upravovány. Zachována byla i nespisovná řeč a dialekt.

První otázka vždy směřovala k samostatnému popsání situace participantkou. Následně byl rozhovor veden dle scénáře rozhovoru (příloha 3) a doptáváním se na jejich zkušenosti. Doptávané otázky se značně lišily v každém rozhovoru dle samotných odpovědí participantek. Otázky byly dále pokládány tak, aby participantky svobodně odpovídaly a nebyly nijak naváděny a cílily na prožívání jistých situací, kterým byly při zakládání doplněné rodiny i při rozpadu rodiny původní, vystaveny. Participantky byly doptávány na motivaci k pořízení dalšího potomka; co hrálo největší roli k jeho pořízení; zda-li a jak se liší vztah participantky k prvnímu a druhému dítěti; zda-li prožívaly každé z těhotenství odlišně, případně v čem bylo odlišné; jak participantky prožívají svěření prvního dítěte do péče jeho biologického otce; co bylo pro participantky v jejich situaci nejdůležitější a nejtěžší; jak přemýšlely o budoucnosti; jaké zkušenosti jim tato situace přinesla; zda něčeho litují nebo by chtěly udělat ve svém životě jinak.

3.3 Výběr výzkumného souboru

Participantky tvoří vzorek, který byl vybrán nepravděpodobnostním výběrem, a to nejrozšířenější metodou, tj. výběr v kvalitativním přístupu, a to metodou záměrného, tedy účelového výběru, kde jsou účastníci vybíráni podle určitých vlastností. Nejprve byla stanovena kritéria, dle kterých jsou vybráni ti jedinci, kteří je naplňují. (Miovský, 2006).

Participantky byly vybrány, tak aby každá z nich měla prvorozené dítě s jedním partnerem a následně do pěti let další dítě s partnerem novým, se kterým stále žije a vychovává obě děti. Všechny čtyři participantky byly ve věku 23 - 35 let z celé České republiky. Ženy byly kontaktovány přes sociální sítě, kde byl vyvěšen inzerát s kritérii, nebo byly osloveny na základě známosti. Vzhledem ke koronavirové krizi nebyl problém s participantkami se domluvit na online setkání, která probíhala během července a června. Všechny matky byly připravené na někdy osobní otázky, plně spolupracovaly a byly ochotné otevřeně mluvit o

tématech, která byla předložena v pokládaných otázkách, participantky nevyhýbavě odpovídaly.

3.4 Etické aspekty výzkumu

Participantky byly dopředu seznámeny s tématem, průběhem, cílem výzkumu a způsobem jakým budou data sbírána a s jejich využitím za účelem sepsání této bakalářské práce. Byly také seznámeny se svými právy, a to především s možností kdykoliv odstoupit z výzkumu bez udání důvodu. Také byly informovány o možnosti na otázky neodpovídat, pokud by se cítily nepříjemně. Před zahájením rozhovoru byly účastnice výzkumu podrobněji informovány v rámci informovaného souhlasu s výzkumným rozhovorem (příloha 2) a souhlasu se zpracováním osobních údajů (příloha 1). Jejich účast na mém výzkumu byla zcela dobrovolná. Na všechny otázky k tématu i k průběhu mé práce jim bylo vždy odpovězeno. V rámci anonymizace nebyly respondentky jmenovány a další jména a místa byla pozměněna. Všechny účastnice souhlasily s pořizováním zvukového záznamu během rozhovoru. Všechny podmínky, které byly stanovené, a s kterými participantky souhlasily, jsem pečlivě dodržela. Všechny přepsané rozhovory jsou v přílohách (příloha 4, 5, 6, 7).

3.5 Metoda analýzy dat

K analýze dat byla použita interpretativní fenomenologická analýza (IPA), která slouží k porozumění žité zkušenosti člověka a díky které je možno detailně prozkoumat, jakým způsobem člověk utváří význam své vlastní zkušenosti. To nám umožňuje jednotlivým událostem nebo procesu - fenoménu lépe porozumět. Tato metoda neudává žádný konkrétní postup, který by měl být dodržován. IPA poskytuje více prostoru pro kreativitu výzkumníka a svobodu výzkumného procesu. Prekoncepce účastníka nejsou vnímány tak, že by měly být eliminovány či usměrněny a analýza textu je tedy zároveň výzkumníkovou interpretací. V rámci této metody je i tak nabízen postup, který může být nápomocen především začátečníkům (Řiháček et al. 2013).

Při zpracování dat jsem postupovala právě dle těchto doporučení. Po prvním rozhovoru jsem provedla přepis a následně provedla revizi plánu a strategii, jakou bude rozhovor veden. Dále jsem vedla další rozhovory, které jsem též přepsala a vytiskla. Postup pokračoval dalším čtením a opakovaným poslechem pořízených nahrávek. Dále jsem si vedla

poznámky a komentáře, které jsem si zaznamenala ručně na papír. Témata se týkala podstatných témat, která byla vnesena otázkami, ale i témat, která vznikla v průběhu rozhovoru a sama vyplynula. Snažila jsem se zachytit všechna témata, která by mohla být přínosem pro výzkum. Potencionální témata jsem přepsala na papír a rozstříhala na jednotlivé papírky, díky kterým jsem mohla témata vzájemně propojovat a nacházet tak vztahy mezi nimi, takto vytvořená schémata jsem pak přetvořila do kategorií. Takto jsem postupovala jednotlivě u každého rozhovoru a až nakonec jsem tato témata a výpovědi k nim interpretovala do jednotlivých analýz. Při tvoření kategorií jednotlivých témat bylo ovšem složité některé tyto okruhy od sebe odlišit. Vzájemné prolínání se proto ukazuje a dále jej i popisují ve výsledcích analýzy. I proto byla použita interpretativní fenomenologická analýza. Ve všech rozhovorech je některá témata téměř nemožné od sebe oddělit. Vyčlenila jsem některé kategorie, nicméně propojenost a návaznost jednoho tématu na druhé jsou těžko striktně oddělitelné.

4. Výsledky analýzy

V této části je cílem předložit výsledky jednotlivých analýz k tématům, která jsem získala pomocí metody interpretativní fenomenologické analýzy.

4.1 Rozchod s prvním partnerem

Na situaci, kdy se matka rozešla s prvním partnerem mé otázky necílily. Ovšem, jak se ukázalo, shodně všechny participantky tuto událost během rozhovoru několikrát zmínily.

R1: „*On o mě asi moc nestál.*” Participantka uvádí dále, že tato skutečnost vedla k tomu, že ho přemluvila k dalšímu dítěti, podle participantky to vedlo k rozdílným názorům. Vztah tak narazil na své limity, které kvůli této záležitosti vystávaly na povrch a byly předmětem debat. „*Nějak to začalo skřípat s těma dětma. Jenže já jsem to neviděla, strašně jsem si přála být šťastná a mít rodinu.*” Participantka dále připouští, že skutečnosti, které podle ní byly zjevné, právě kvůli přání si mít dítě v tu dobu přehlížela. Jak dále sleduji v analýze, tak zde bylo též téma věku participantky.

Další participantka vypovídá. R2: „*Já jsem totiž otěhotněla poprvý s klukem, se kterým jsem se jenom vyspala. No a s ním jsme spolu vůbec nehodili ani nebyli, nic. To prostě*

nešlo. *A během těhotenství jsem měla ještě jednoho přítele, jenže s ním to taky nedopadlo. A pak jsem si našla teď tohohle, kterýho mám.*” U této participantky je situace značně odlišná. Prožívala značné obavy už jen tím, že s mužem, se kterým počala prvního potomka se neznala ani s ním nebyla v žádném trvalejším vztahu. Matka ovšem nikdy nepřemýšlela nad tím, že by si potomka nenechala. Z výpovědi vychází, že neprožila pouze jeden rozchod v průběhu partnerství, ale rovnou dva. Z tohoto usuzuji, že byla pro tuto participantky situace poněkud odlišná od dalších třech. Zároveň se však její výpověď shoduje hned v několika bodech s participantkou číslo 3. Obě ženy mají své dva potomky ze dvou neplánovaných těhotenství.

Zmínka o prvním partnerovi proběhla také při vysvětlení, proč došlo k rozchodu. První z žen hovoří o svém psychickém nastavení. Sama vypovídá, že byla ve vztahu i životě nešťastná, čemuž nepřikládala nikterak velkou váhu, dokud si nezačala uvědomovat i psychické rozpoložení své prvorozené dcery. R1: *„Bylo vidět, že už i Natka hodně brečela a byla prostě tak moc křehoučká a nebyla to taková ta šťastná malá holčička.”* Zde došlo ke změně i díky psychologické podpoře, kterou si participantka sama vyhledala. Tomuto tématu je věnován jeden z dalších odstavců výsledků analýzy. Témata se ovšem překrývají a jedno zasahuje do druhého. Participantka zde čerpá i ze zkušenosti ze své vlastní rodiny, snažila se nedopustit ve svém životě stejných chyb a vyvarovat se následkům, které ovlivnily i ji samotnou. Toto uvědomění popisuje jako rozhodující při odchodu od svého prvního partnera. *„...když nebudu já v pohodě, tak i to moje dítě bude trpět, a to pro mě bylo zásadní.”*

Participantka číslo 3 odchod od svého bývalého partnera popisuje zcela pragmaticky a s velkým náhledem na celou situaci. Mohla bych zde říci, že i jistá míra nadhledu v této situaci pomohla k vybudování, či udržení si dobrých vztahů mezi bývalým partnerem a novou doplněnou rodinou. Další témata, která se vzájemně prolínají. R3: *„...u mě se zhruba po dvou letech společného soužití objevila taková jako věc, že prostě jsem k partnerovi přestala mít nějaké city. V podstatě mě nepřitahoval už.”* Další téma, které se prolíná i k odchodu od partnera, se kterým má participantka své první dítě, a věnuji mu svou vlastní kategorii, je téma věku. *„...že nejsem nejsem nejmladší, že mi utíká čas. A že to stejně nikam nevede. A to je ubíjející, když máte žít s člověkem, ke kterému nic necítíte a jen si říkáte, máme spolu dítě.”* V odchodu od svého tehdejšího partnera vidí tato žena pro ni i nejdůležitější skutečnost v této zkušenosti. *„Nejdůležitější pro mě bylo to, že jsem se zbavila pocitu, že musím žít s člověkem, ke kterému nic necítíte.”*

V rozhovoru přinesla další participantka i dílčí téma, které souvisí s odchodem od bývalého partnera. Špatná zkušenost s rozchodem, přinesla totiž zdravotní potíže v těhotenství. R4: „*Šel za jinou a mě nazval sprostějma slovama, a že není jeho, takže jsme se rozešli. Kvůli tomu stresu jsem malýho Matyáška porodila o měsíc dřív.*”

Jak jsem již výše přednesla, tak i přes ukončení vztahu má jedna z participantek se svým prvním partnerem velmi dobrý vztah. R3: „*My spolu i s bývalým partnerem oslavujeme narozeniny, svátky, Vánoce. Oba dva partneři se znají, tykají si. Pozdraví se, povídáme si spolu. Máme vztahy na obě dvě strany úplně super.*”

4.2 Věk matek

Ve svém rozhovoru jsem se zaměřila na motivaci matky, případně celého páru, pořídit si druhého potomka. Z rozhovorů vyplynulo, že matky starší třiceti let dalšího potomka chtěli a jejich motivací byl i pokročilý věk. R1: „*Myslím, že na mě hodně tlačil i věk a tlak z okolí, nebo prostě takový to celkový vnímání nás jako žen, že prostě už jednou taky může být pozdě a já miminko třeba nebudu mít vůbec.*” Nejednalo se však pouze o věk participantky, ale i jejího stávajícího partnera. „*Jemu už je teď 39, mně je 35. Já věděla, že chci ještě jedno miminko a on taky ještě žádný děti neměl, takže to dítě taky moc chtěl, protože už si taky začínal připadat, že mu ujíždí vlak.*” Dále pak také uvedla, že se spolu nemuseli dlouze rozhodovat, pouze si navzájem sdělili svá očekávání a přání v dalším životě a shodli se na tom, že oba dva mít dítě chtějí. Tudíž zde další motivace pro pořízení si dalšího potomka nebyla potřebná a ani zahrnutá v jejich rozhodování.

Otázku svého věku ale i věku partnera řešila i další účastnice výzkumu. R4: „*Bylo to hlavně z důvodu, že partnerovi už bylo 40 let a chtěl vlastní dítě. Já jsem druhé dítě taky chtěla. Už mi je 35, tak jsme si řekli, že bychom rádi co nejdříve druhé dítě měli. Aby se to dalo ještě v čase, kdy je to relativně možné, nebo pro nás přijatelné.*”

Naopak matky mladší měly obě děti neplánované. Ty se o věku zmínily v souvislosti s vysloveným přáním, že kdyby si mohly vybrat něco ve svém životě změnit, tak by své děti měly právě o několik let později. R2: „*... možná jen, že bych mohla být o kus starší, kdybych si mohla vybrat.*” Zde participantka předložila argument svého vlastního času a prostoru pro sebe samotnou. „*...mohla bych mít víc času na sebe a pak až zakládat rodinu.*”

I poslední matka v rozhovoru uvedla přání vyššího věku při početí dětí. Tato zde však

přinesla další téma, kterému se věnuji v jedné z následujících kapitol, a to finanční stránku mateřství. R4: „*A byla bych starší, abych měla něco odpracovanýho. Takhle jsem jen brala peníze od státu, ...*”

4.3 Příchod nového partnera

Pro doplněnou rodinu z pohledu matky, ale také pro dítě matky je zásadním momentem, kdy do neúplné rodiny vstupuje nový partner. Matky se shodly, že je to důležitý faktor, pro jejich psychickou pohodu, pocit bezpečí a i zvládnutí leckdy nelehké životní situace, jak už finanční, tak i psychicky náročného rozchodu s partnerem prvním. R1: „*Já jsem teď fakt moc spokojená*”

R2: „*... a teď díky Lukášovi (aktuální partner), už mi přijde všechno lepší. (...) ... jsem fakt ráda, že mám Lukáše a že spolu všichni dobře vycházíme.*”

R4: „*Když jsem se dala dohromady s manželem, tak už jsem pak nemusela nic řešit. Byli jsme na všechno dva, takže všechno bylo daleko jednodušší.*“

I když matky často hovoří o tom, že jsou šťastnější a klidnější, nese příchod nového partnera i obavy s jeho přijetím matčina dítěte nebo již vzniklé situaci, kdy tento vztah mezi novým partnerem a dítětem matky není harmonický.

R3: „*Není to ideální. Partner se snaží malou pochopit, proč to dělá. Já si s ní o tom povídám. On s ní ty první 3, 4 roky nežil, tudíž jí tolik nezná. Nemá k ní takový vztah. (...) teď říká, ta je rozmazlená v tom a v tom.*”

Naopak některé participantky ovšem tyto obavy nesdílely vůbec. R1: „*Jo, tak to bylo úplně v pohodě. (...) Ona ho vnímala jako někoho, kdo si s ní hraje a je sním sranda. On to manžel s dětma fakt umí. To proběhlo všechno úplně krásně. (...) On je fakt skvělej chlap i otec. K Natce se chová jako kdyby to byla jeho dcera. Mě to ani nenapadlo, že by někde mohl být nějaký problém.*”

Samozřejmě jsou tyto obavy spojené i s obavami, jak matčino dítě nový partner přijme, zejména pak po narození jejich společného potomka. R2: „*Spíš já jsem to prožívala, že jsem se trochu bála, jak se k němu bude chovat Lukáš (aktuální partner), ale ten ho bere jako svého. To až pak, když se narodil Tonda (společný syn), tak jsem se bála toho, jestli se to náhodou nezmění, ale nakonec se to nezměnilo.*”

R3: „*A další věc, kterou jsem řešila, bylo to, aby si Sofča rozuměla s mým stávajícím*

partnerem. Oni spolu vedou docela boje. (...) ona svého tátu má, tak toho druhého partnera bere spíše jako vetřelce. (...) Umí už i manipulovat, žaluje na něj a manipuluje se mnou i s tím partnerem. Tohle je složitější.”

R4: „Manžel bere obě děti stejně, má je stejně rád, za co jsem moc ráda. Z toho jsem měla strach, že to tak nebude. (...) Spíš u manžela jsem měla obavy, že když se malá narodí, tak pro něj bude Matyáš (první syn) na druhé koleji, že bude upřednostňovat malou a bude mezi nimi dělat rozdíly, což se nestalo, tak za to jsem ráda. (...) On mi řekl, že z toho mít strach nemusím, že je oba bere jako svoje vlastní děti. Tak to mě nějak ustálilo, že jsem pak už neměla strach.”

4.4 První vs. druhé těhotenství a dítě

Rozdíl mezi těhotenstvím prvním a druhým pocítily všechny matky. Já jsem se snažila položit takové otázky, abych zjistila, zda-li participantky vnímaly rozdíl v prožívání a dalších aspektech, ne jen pouze z biologické stránky, kdy druhý porod bývá snadnější nejen díky zkušenostem (Roztočil, 2017).

Matky se shodovaly při prvním i druhém těhotenství. Jejich průběh značně ovlivnil bývalý partner, a to tak, že byly vystresované a neměly oporu v partnerovi.

Naopak při druhém těhotenství z rozhovorů jasně vyplývá, že matky již mají stabilní vztah a díky němu prožívají klidné těhotenství, ať už bylo plánované či nikoli.

R1: „V tom prvním jsem byla hodně vystresovaná. Bylo to hodně náročný. Rozhodně jsem necítila takovou oporu jako jsem měla s Viktorem (druhorozený syn). (...) Vlastně jsem si to druhý o dost víc užívala. Měla jsem fakt klid. Nad ničím jsem nemusela neustále přemýšlet. (...) ... já fakt byla hodně nešťastná, když si to takhle zpětně vezmu, a to se určitě na tom prvním těhotenství dost podepsalo.”

R2: „Tak s Tondou (druhorozený syn) už na to jakoby nejsem sama.”

R4: „Tak u Matyáše jsem už od třetího měsíce těhotenství byla ve stresu. (...) No a u Natálky, to byl klid, pohodička, užívala jsem si to. (...) Asi to, že jsem měla partnera u sebe. Věřila jsem mu a věděla jsem, že spolu všechno zvládneme.”

Ke vztahu k oběma dětem jsem zaznamenala dva různé postoje. Pokud nebylo ani jedno dítě plánované, matky vždy odpověděly, že jejich vztah k oběma dětem je totožný. R2: „Mám je oba dva stejně ráda.”

R4: „*My to všichni bereme tak, že patříme do jedné rodiny.*”

Ženy, které své dítě plánovaly, a hovoří o tzv. dítěti z lásky, vidí rozdíl v napojení se na dítě, mají s ním tedy intimnější vztah.

R1: „*Viktor je fakt prostě z lásky. Natka teda taky byla moc chtěná, ale ta láska mezi mnou a bývalým partnerem nebyla taková. (...) Natka je taková svá, mlčenlivá. Vůbec se se mnou nechtěla mazlit nebo mně dát třeba pusinku, když byla malá... (...) To já o Viktorovi pořád říkám, že je to můj mazlíček. (...) Máme takový víc mateřský pouto, než jsme mely s Natkou.*”

R3: „*...u Sofči se to dlouho dobu nedělo, to napojení. Ale u Míy je napojení od samotného začátku. Je to jiný trošku. Jako kdybychom si víc rozuměly. (...) Já to říkám tak, že Miuš byla dělaná z lásky, a proto je i hrozně hodná, skoro nebrečí, je klidná. Oproti Sofče, která byla spíš taková neklidná, byla nervóznější, uplakaná, tvrdohlavá. (...) A nevím, jestli u toho prvního je to způsobeno tím, že nebylo dělané z té lásky.*”

Jedna z participantek popisuje právě jen fyzickou stránku těhotenství. Tato maminka měla a má se svým bývalým partnerem dobrý vztah. R3: „*Rodila jsem tehdy ve 28 letech. A druhé těhotenství bylo jiné. To už mi bylo 35 let a musím říct, že je to opravdu jiné. Cítila jsem se více unavená. Nechodila jsem do práce, po celou dobu jsem byla doma na rizikovém těhotenství. (...) ...v tom druhém jsem nezvládala skoro nic?*”

4.5 Setkávání prvorozeného dítěte se svým biologickým otcem

Setkávání dítěte se svým otcem ženy v rozhovorech popisují jako náročné, ať už se svým bývalým partnerem mají dobrý vztah či nikoli. Především překonání odloučení je pro participantky náročné, i když se jedná jen o několik dní. Matky hovoří o stesku z odloučení. Další participantka má též strach o to, zda-li se bývalý partner o svěřené dítě stará dobře. Nicméně se ženy shodly na tom, že si přejí, aby jejich dítě se svým biologickým otcem mělo dobrý vztah. R1: „*No tak samozřejmě z toho nejsem úplně šťastná, ale beru to tak, že to tak je. (...) Jenže já zas prostě jí nechci v tom podporovat, aby se s ním nevidala. (...) Jenže je taky pravda, že se mi stejská už den předem když vím, že ji zase nebudu mít u sebe.*” Při otázce nejdůležitějších a nejtěžších momentů této situace se participantka opět vrací k odloučení se svou dcerou. „*No tak určitě jsou nejtěžší ty chvílky, kdy prostě Natka jede ke svému tátovi a mně se po ní moc stejská.*”

Stejně tak odpovídá i další matka při otázce, jaké to pro ni je, když svého syna svěřuje svému bývalému partnerovi. R2: „*Je to strašný! (...) Vždycky se hrozně netěším.*” Dále líčí i své obavy. „*No jak se o něj stará. Jestli mu dá dost najíst, jestli ho dostatečně oblíkne a tak.*” I přesto, že má participantka vztah se svým bývalým přítelem dobrý, odloučení od dcery pro ní není nijak jednodušší. R3: „*Když to bylo na 14 dní, (...) tak to pro mě bylo dost psychicky náročné. (...) ...smutek ze Sofči, že nás dělí taková dálka a střídavá péče.*”

Další participantka přinesla do rozhovoru nové téma. Její syn se se svým otcem nestýká a nejeví o něj zájem. Oficiálně je veden jako otec, dítě však oslovuje *tati* současného partnera matky a svého biologického otce při jedinečném setkání oslovoval jako *strýce*. R4: „*No tak to právě neví, říká tati mému manželovi.*” Bývalý partner se svým synem strávil 20 minut a již se dále neviděli, participantka dodává, že takové jednání očekávala, protože ho zná.

4.6 Vztah mezi sourozenci

Další faktor, který ovlivňuje situaci v rodině je přijetí prvorozeného dítěte a nově narozeného. Matky se shodují, že starší sourozenci se na ty mladší těšili a vše probíhalo hladce. R1: „*Ona se moc těšila.*” R2: „*On byl úplně v pohodě. Prostě řekl, že se těší a byl šťastnej.*” R3: „*...ona strašně chtěla. Přála si sourozence. (...) ...ona skákala radostí. Úplně byla nadšená.*” R4: „*Měl radost, že bude mít sourozence, že bude mít sestřičku, že si budou spolu hrát.*” Z tohoto vyvozují, že kladný vztah mezi matkami a dítětem jednoznačně vede k dobré komunikaci nových životních událostí.

Dále pak v rozhovoru na téma vztahů mezi sourozenci vyvstaly obavy. Participantky se i zmínily, že měly strach, aby spolu sourozenci dobře vycházeli, nebo aby neměli pocit nevyvážené pozornosti od matky. R2: „*Možná jsem se trochu bála, aby spolu vycházeli, ale nakonec vlastně nebylo čeho.*” R3: „*Když máme tu střídavou péči, že vlastně Sofča bude nějakou dobu pryč. Na týden, nebo na jak dlouho bude chtít být u táty, tak bude vlastně odloučená. Tak jestli to nebude brát nějak citově hůř. Tím, že není s mámou, ale máma je s druhou ségrou.*” Obě nakonec dodávají, že obavy byly ne zcela nutné, sourozenci mezi sebou nakonec mají vztahy dobré.

4.7 Podpora psychologa

Při řešení mezilidských a partnerských vztahů vzniká spousta otázek a těžkých situací. Dvě participantky samy uvedly, že navštěvovaly psychologa. Psychologická pomoc byla účinná jak pro matku samotnou, tak pro pomoc, jak postupovat ve sdělení dítěti při rozchodu s partnerem. Tato setkání pomohla matkám, i celým rodinám překlenout nelehké období. O psychologovi, hovoří pouze participantky, které dítě plánovaly a jsou starší 30 let.

První participantka vyhledala pomoc psycholožky díky snaze zachránit svůj aktuální vztah. Do poradny se dostavila i s partnerem, jak jsem se při doptání dozvěděla. Partner ovšem podstoupil pouze jedno sezení, dále již odmítl docházet. Participantka tedy v terapii pokračovala sama. První zmínka o psychologické podpoře přišla při otázce, zda se její dcera se svým biologickým otcem někdy vídá. R1: *„Já vlastně šla k psycholožce, a ta mě fakt pomohla, prostě mně vysvětlila, že nemůžu zůstat tam, kde jsem.“* Participantka dále uvádí, že díky psychologické péči mohla udělat pro sebe to nejlepší, opustila partnera a vše si *„hodně srovnala.“* Participantka si pomoc vyhledala sama.

V dalším rozhovoru jsem se dozvěděla o pomoci psychologa díky tématu o sdělení příchodu dalšího potomka, kam matka sama přemostila přes svůj postoj k výchově. R3: *„My jsme to s předchozím partnerem konzultovali i u psycholožky. Jakým způsobem máme k té malé přistupovat.“* Participantka navštívila psychologickou podporu ve svém zaměstnání a stejně tak učinil i její bývalý partner.

Z toho jasně plyne, že psychologická pomoc nebyla nezbytnou, avšak velmi prospěšnou součástí v krizových situacích zúčastněných žen.

4.8 Finanční stránka

Toto téma jsem nijak nesledovala v teorii ani ve scénáři rozhovoru. Participantky jej samy vnesly do rozhovoru. Matka, která svého partnera opustila hovoří o tom, že se její finanční situace zcela změnila, uvádí, že je pro ni hodnota zdraví přednější, než hmotné zabezpečení a bere tuto věc pozitivně R3: *„... s prvním partnerem, když jsme měli Sofču, jsme byli úplně jinak finančně zabezpečeni, než jsme teď. Což jsem věděla, i když jsem do toho šla. Já jsem vlastně i to dítě měla úplně vše, na co si vzpomenete a šla jsem do vztahu, který je úplně opačný.“* Dodává, že to její vztah nijak neovlivňuje.

Další participantky vyslovují opačný problém. S prvním dítětem byly na sociálních

dávkách a s aktuálním partnerem se jejich finanční situace výrazně zlepšila. R2: „*Taky je rozdíl v těch penězích, protože když jsem byla jen s Kubou (první syn), tak jsem skoro nic nemohla si koupit, protože ten jeho táta mně prostě nic nedal, ale Lukáš (aktuální partner) se normálně stará. Takže je to o hodně lepší.*” I další participantka komentuje těžkou životní situaci s jedním dítětem bez otce jejího syna. R4: „*No tak, když jsem s Matýskem měla jen 4 tisíce, z toho půlku jsem dala mamince na bydlení, zbytek na plíny. To bylo krušný, nemohli jsme si moc dovolit jako teď. Bylo to těžký.*”

5. DISKUZE

Uvědomuji si, že jsem si vybrala téma, které je velmi široké a má spousty proměnných, které by bylo vhodné lépe zachytit. To platí jak o teoretické části, tak i o praktické části mé bakalářské práce.

I tak mně přijde důležité téma doplněných rodin otvírat a hovořit o něm. Už jen díky společnosti, ve které vyrůstáme, kde je rozvod, či rozchod partnerů, kteří spolu již mají dítě, velmi častým jevem.

Největší váhu celého výzkumu přikládám skutečnosti, jež je, že participantky se společně shodly na tom, že je pro ně nejdůležitější a největší jistotou současný partner, díky kterému jsou buď šťastnější, spokojenější nebo i celková situace v rodině je daleko klidnější.

Jako velmi důležité téma mně přišel rozdílný vztah ke každému z dětí. Starší participantky neměly problém své pocity otevřeně sdělit a hovořit o rozdílu. Společensky mi nepříjde příliš přijatelné přiznat, že ke svým dětem mohou mít matky rozdílné pocity a odráží se to i na jejich vztahu. Přitom je nemožné, abychom prožívali naprosto stejné dva vztahy, už jen proto, že každé z dětí je jedinečné a vyžaduje jedinečný přístup. Myslím si, že toto citlivé téma je vhodné k otevření v dalším výzkumném šetření.

Další úskalí své práce vidím ve výběru participantek. Daly by se lépe specifikovat ve své motivaci pořídit si dalšího potomka. Rozdílnost participantek v mé práci spočívá především v tom, zda svého druhého potomka počaly plánovaně či nikoli. Takto zde vyplývá spousta dalších otázek, kterým jsem se již nevěnovala a bylo by dobré je rozvinout. U matek, které své druhé nebo první dítě, či obě neplánovaly vyvstávají další otázky ohledně jejich prožívání. Zda případně přemýšlely o přerušení těhotenství a jak dále vypadaly jejich postoje. Co pro ně v této situaci bylo důležité, co je motivovalo těhotenství nepřerušit, či naopak, co pro ně bylo v dané situaci důležité a proč a zda-li uvažovaly o jeho ukončení.

Dále jsem mohla lépe zpracovat a do rozhovoru zahrnout péči psychologa. Věnovaly jsme se tomuto tématu jen velmi okrajově, a to když na to přišla řeč ze strany participantek. Ostatních účastnic jsem se neptala, zda o terapeutické či jiné podpoře alespoň uvažovaly. I zde se ovšem ukázala rozdílnost ve věku. To právě mladší účastnice výzkumu samy o psychologické péči nehovořily. Zda-li ovšem nějakou péči využily, jsem nezjistila a nemohu tedy tvrdit, zda ano či ne.

Malou pozornost jsem též věnovala i vztahu sourozenců mezi sebou. Zajímal mě pohled především z matčiny strany, jenže jak se ukázalo, tak i vzájemný vztah mezi dětmi je velmi důležitý. Což mě nepřekvapilo, ale uvědomila jsem si to až v průběhu rozhovorů, tudíž jsem necílila své otázky tímto směrem a téma do rozhovoru přinesly pouze participantky.

Při analýze dat též vyvstalo spoustu dalších témat, kterým jsem se nemohla, v rámci zachování jednoty rozhovorů a daného tématu věnovat.

Jedno z takových témat je neplánované rodičovství. Dvěma mým participantkám se neplánované rodičovství přihodilo hned dvakrát. Jednak tuto skutečnost přiřítám věku, který je u obou účastnic rozhovoru podobný a dále i rodinnému zázemí. Bohužel jsem se těmto tématům, ať už je to neplánované rodičovství nebo rodinné zázemí obou matek, dostatečně nevěnovala, jak v teoretické části, tak posléze ani v rozhovorech. Určitě si uvědomuji, že tyto skutečnosti situaci v doplněné rodině z jejich pohledu jednoznačně ovlivnily.

Dalším tématem, kterému jsem nedala prostor ani v jedné z částí mé bakalářské práce, je téma, které přinesla participantka v rozhovoru č. 4. S partnerem, se kterým má prvního syna není v kontaktu a celkově jejich odloučení bylo, dle slov participantky náročné a proběhlo již v období těhotenství. Jejich syn tedy netuší, že biologickým otcem je jiný muž, než ten, který s nimi žije, a kterého přijal za svého otce a též ho i oslovuje *tati*. Participantka přinesla do rozhovoru obavy, kdy neví, zda, kdy a jak tuto skutečnost má synovi sdělit. Jelikož je cílem mé práce jiné téma, tak i rozhovor byl dále veden v jiném duchu a této skutečnosti nebyl věnován další prostor.

ZÁVĚR

Cílem této kvalitativní bakalářské práce bylo zmapovat a lépe popsat situaci v doplněné rodině z pohledu matky. Toto téma v dnešní společnosti je čím dál více aktuální.

K pochopení celé problematiky proto bylo třeba nejprve podrobně představit rodinu a její postavení, tedy zaměřit se na termín rodina, ze které každý člen společnosti vyšel. Ať už z plně funkční či nikoli. K základnímu představení rodiny bylo třeba též zmapovat odlišné představy o rodině. V průběhu let se pojem rodina i celá společnost značně proměnila. Definice rodiny se též dá vyložit z několika úhlů pohledu, kterým jsem se v této části práce věnovala. Z toho nepopíratelně vyplynulo, že rodina má obrovský a nezastupitelný význam jak pro jednotlivce, tak pro celou společnost. Pozornost jsem též věnovala několik existujícím různým typům rodiny a jejího členění dle nejrůznějších kritérií. Jelikož se práce věnuje především doplněné rodině bylo nutné definovat i tuto. V textu jsme se dále dozvěděli, že doplněná rodina s sebou nese i další možná označení jako následná či rekonstruovaná. Dále jsem popsala i historický vývoj rodiny doplněné a vysvětlila jsem princip takovéto rodiny.

Rodina bez ohledu na svou formu plní i řadu funkcí, kterým jsem se věnovala. V textu jsem popsala funkci biologicko-reprodukční, ochrannou, hospodářskou, socializačně-výchovnou, emocionální i rekreační, relaxační či „zábavnou“. Důležitý byl také popis specifík rodiny doplněné, kde je blíže popsán vznik i různé typy těchto rodin. Další méně významnou složkou k pochopení celé problematiky bylo zapotřebí vysvětlit roli matky v takto doplněné rodině, kde jsem se dotkla i genderových rozdílů a důležitosti rodičů a matky v rodině. Dále se mírně liší funkce matky v rodině úplné a v rodině doplněné. Nejedná se o roli odlišnou, spíše s sebou nese jistá specifika, poukázáno je v této části nejen na výchovu a stálou přítomnost biologického otce dítěte, též na důležitost a možnou rozdílnost vztahů v takovéto rodině.

Cílem praktické části bylo poukázat na témata výše uvedená, ale jak jsme mohli později zjistit, vyskytla se i témata nová, která do celé této bakalářské práce přivedly matky dětí, se kterými jsem v praktické části vedla rozhovory.

Například jsme se mohli zaměřit na fakt, že z rozhovorů také vyplynulo, že další šetření by se mohlo vést ve vztazích, kde spolu partneři zůstávají, protože mají dítě, ale vlastně už k sobě nic necítí a nechtějí spolu být.

Dospěla jsem k názoru, že pro matku v doplněné rodině je především důležitá důvěra a opora, kterou sem přináší nový partner, tedy nový člen doplněné rodiny. Z analýzy rozhovorů také plyne, že matky, které své dítě měly neplánovaně jsou mladší, tudíž by raději své děti měly později. U matek starších dítě bylo plánované právě již kvůli věku.

Dospěla jsem též k názoru, že finanční stránka v rodině neúplné či doplněné či rodiny úplně je důležitá z různých hledisek, není však definující a není rozhodujícím faktorem pro šťastné bytí.

Získané poznatky mohou vést k dalšímu a podrobnějšímu šetření v této tématice. Jistě mohou posloužit i matkám, které se v takto svízelných rodinných situacích nacházejí a rády by věděly jak se z nich dostat, nebo jak je překlenout opět do klidnějšího životního období. Každá zkušenost je sice jedinečná ovšem lze si vzít z každého příběhu matek jednotlivé fragmenty, které mohou matkám pomoci při postupu řešení některé ze vzniklých životních situací.

Nejnáročnější se pak vyjevily situace, kdy matky své děti musí přenechat v péči svým bývalým partnerům. Často se jím stýská a i setkání s partnerem bývá veskrze náročné.

Jak jsem již přednesla v diskuzi, tak vidím potenciál v dalším šetření v následujících tématech. Jedním z nich je téma přiznaného rodičovství. Pokud má matka potomka s partnerem, se kterým nežije, nebo žila pouze krátkou dobu a nyní založila rodinu s partnerem novým, kdy a za jakých okolností je vhodné dítěti sdělit tuto skutečnost? Na toto téma se odborná literatura v některých zdrojích zaměřuje, je však otázkou, jak to v praxi doopravdy probíhá. Je možné se blíže věnovat tomuto tématu z pohledu matky, otce i dítěte nebo také i z pohledu širší rodiny. Moje práce toto téma přinesla jako okrajové, nepřijde mně však neméně důležité. Z rozhovoru vyplynulo, že matka prožívá jisté obavy a je to téma, které jí provází a bude i provázet po dobu, dokud tuto skutečnost zcela neobjasní svému dítěti nebo alespoň sobě samotné.

Dalším tématem k bližšímu pozorování je bezpochyby nechtěné těhotenství. Nebylo v plánovaném scénáři se této skutečnosti dále věnovat, avšak v průběhu rozhovoru přišla na toto téma řeč. Zajímalo by mne jaká byla jejich motivace těhotenství nepřerušit. Zároveň se správným vzorkem žen by bylo možné zodpovědět i další otázky s tímto tématem spojené. A v opačném případě, když se ženy pro přerušeni rozhodnou, jak tuto skutečnost prožívají? Co

je vedlo a jaká byla jejich motivace k přerušení? Neslo toto rozhodnutí i následky do dalších vztahů či do jejich mateřství?

SEZNAM LITERATURY

ANTIER, E. (2005). *Dítě toho druhého*. Praha: Portál.

BEAUJOUAN, É. (2016). *Second Unions Now More Stable than First? A Comparison of Separation Risks by Union Order in France*. *European Journal of Population*, 32 (2).

BECK, U. (2004). *Riziková společnost: na cestě k jiné modernitě*. Praha: Sociologické nakladatelství.

BERGER, L. M, PANICO, L., SOLAZ, A. (2018). *Maternal Repartnering: Does Father Involvement Matter? Evidence from United Kingdom*. *European Journal of Population*, 34 (1).

BINAROVÁ, I. (2001). *Partnerství, sexualita a rodina*. Olomouc: Univerzita Palackého.

BUMPASS, L. L., RALEY, K. R., SWEET, J. A. (1995). *The changing character of stepfamilies: Implications of cohabitation and nonmarital childbearing*. *Demography*, 32.

COLOROSO, B. (2008). *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Praha: Ikar.

DUDOVÁ, R. (2007). *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

FAVEZ, N., WIDMER, E. D.; DOAN, M., TISSOT, H. (2015). *Coparenting in Stepfamilies: Maternal Promotion of Family Cohesiveness with Partner and with Father*. *Journal of Child and Family Studies*, 24 (11).

FERJENČÍK, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál

FIALOVÁ, L. a kol. (1996). *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha. Mladá fronta.

GEŽOVÁ CIMPRICHOVÁ, K. (2015). *Father's and Mother's Roles and Their Particularities in Raising Children*. *Acta Technologica Dubnicae*. 5.

GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. (2009). *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. (2011). *Sociologie výchovy a školy*. Praha: PORTÁL.

KOHOUTEK, R. (1998). *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM.

KARSTEN, H. (2006). *Ženy – muži. Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál.

KREYENFELD, M., MARTIN, V. (2011). *Economic Conditions of Stepfamilies from a Cross- National Perspective*. MPIDR WORKING PAPER.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing.

LINN, J. WILSON, DEBRA R. a kol. (2015). *Historical role of the father.. The International journal of childbirth education: the official publication of the International Childbirth Education Association* 30.

MACLEAN, M. J., DRAKE, D., MCKILLOP, D. (2016). *Perceptions of Stepfathers 'Obligations to Financially Support Stepchildren*. *Journal of Family and Economic Issues*. 37.

MAGNUSON, K. AND BERGER, L. M. (2007) *Associations of Family Structure States and Transitions During Middle Childhood*. University of Michigan: National Poverty Center.

MAŘÍKOVÁ, H., RADIMSKÁ, R. (2003). *Podpora využívání rodičovské dovolené muži. Závěrečná zpráva výzkumu pro MPSV ČR*. Sociologický ústav AV ČR.

MATĚJČEK, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. (1999). *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing.

MATOUŠEK, O. a kol. (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.

- MCELWAIN, N. L. AND VOLLING, B. L. (2004) *Attachment security and parental sensitivity during infancy: associations with friendship quality and false-belief understanding at age 4*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(5).
- MELCHIOROVÁ, A. (2009). *Mateřství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- MIOVSKÝ, M. (2006) *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- MISCA, G. (2014). *Mothers, Fathers, Families and Child Development*.
- POUPĚTOVÁ, Š. (2009). *Netrapte se po rozvodu*. Praha: Grad Publishing.
- PRŮCHA, J., MAREŠ, J. a kol. (2003). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- RAM, B. AND HOU, F. (2003) *Changes in family structure and child outcomes: roles of economic and familial resources*. *The Policy Studies Journal*, 31(3).
- REICHEL, J. (2008). *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada Publishing.
- ŘIHÁČEK, T., ČERMÁK, I., & HYTYCH, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. *Masarykova univerzita*.
- ROZTOČIL, A. (2017) *Moderní porodnictví*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing
- SCHNOR, CH., PASTEELS, I., BAVEL, J. V. (2017). *Sole Physical Custody and Mother's Repartnering After Divorce*. *Journal of Marriage and Family*, 79.
- SLAVÍK, M. a kol. (2012). *Vysokoškolská pedagogika: Pro odborné vzdělávání*. Praha: Grada Publishing.
- SMITH, H. (2004). *Děti a rozvod*. Praha: Portál.
- STEELE, H. (2002). *State of the art: attachment*. *The Psychologist*, 15(10).

SOBOTKOVÁ, I. (2007). *Psychologie rodiny*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál.

ŠŤASTNÁ, A. (2006). Rozvody a děti: vliv rozvodu rodičů na životní dráhu dětí. In Hamplová, D., Šalamounová, P., Šamanová, G. *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

ŠULOVÁ L. (2007). *Co v dnešní době znamená rodina*. Praha: Portál.

TEYBER, E. (2007). *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů.

VÁGNEROVÁ, M. (2007). *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.

VÁGNEROVÁ, M. (2000). *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál.

VÁGNEROVÁ, M. (2010). *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum.

VALDROVÁ, J. a kol. (2004). *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing.

Šance dětem, [cit. 2021-08-11]. Dostupné z URL: <https://www.sancedetem.cz/>

Zákon o rodině, [cit. 2021-08-11]. Dostupné z URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-210>

PŘÍLOHY

Příloha 1 - Souhlas se zpracováním osobních údajů

Jsem účastnicí výzkumných rozhovorů, které v rámci své bakalářské práce, zabývající se tématem doplněné rodiny, který provádí Linda Kašáková, studentka oboru Psychologie na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Pro tento účel smí být rozhovory zpracovávány jen v anonymizované podobě bez souvislosti s mým jménem a kontaktem na moji osobu. V případě, že úryvky těchto rozhovorů budou součástí publikací nebo veřejných prezentací výsledků výzkumu, smí být uvedeny jen v anonymizované podobě bez mého jména a souvislosti s mojí osobou. Jsem si vědoma toho, že rozhovor bude nahráván, přepsán do písemné formy a použit pro analýzu. Přepis rozhovoru bude důvěrný a v bakalářské práci s názvem Situace v doplněné rodině z pohledu matky, ani v případných dalších výstupech z tohoto výzkumu, nebudou uvedeny údaje, podle kterých by bylo možné mě identifikovat. Ani zvuková ani textová forma rozhovoru nebude žádným způsobem jako celek zveřejněna a veškeré citace, které budou v rámci výstupů výzkumu použity, nebudou obsahovat mé jméno. Po ukončení výzkumu a dokončení bakalářské práce, tento rozhovor smí být archivován podle zákona č. 97/1974 Sb. o archivaci a tím zprostředkován pro účely jiných výzkumů a dalších badatelů, ale pouze v anonymizované podobě, bez spojení s mým jménem a s mojí osobou.

Jméno:

Podpis:

Datum:

Příloha 2 - Informovaný souhlas s výzkumným rozhovorem

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru Lindě Kašáková, studentce oboru Psychologie na Pražské vysoké škole psychosociálních studií v rámci výzkumu pro její bakalářskou práci. Byla jsem informována, že účelem této práce je snaha o zmapování situace v doplnění. Souhlasím s tím, že v práci budou uvedena některá má citlivá data, ale nebude uvedené mé pravé jméno nebo nebudou uvedeny skutečnosti, které by mohly vést k identifikaci mé osoby. Vím, že mohu odmítnout jakoukoli otázku v rozhovoru nebo rozhovor z jakýchkoliv důvodů přerušit a svůj souhlas s rozhovorem vzít zpět. Byla mi nabídnuta možnost získat přepsaný rozhovor k autorizaci a výsledný text v elektronické podobě ke komentáři. S těmito podmínkami dobrovolně a bez nátlaku souhlasím.

Jméno:

Podpis:

Datum:

Příloha 3 - Scénář rozhovoru (Situace v doplněné rodině z pohledu matky)

Úvod:

Tento výzkumný rozhovor je zaměřený na váš prožitek při zakládání druhé rodiny s novým partnerem, přičemž již máte jedno dítě s předchozím partnerem. V rozhovoru se zaměřím na Vaše prožívání této nové situace, jak jste se cítila v komunikaci při příchodu nového partnera, potažmo nového potomka. Dále se Vás budu ptát, co pro Vás bylo důležité a na další důležitá rozhodnutí, která pro Vás jste musela učinit.

Účast je zcela dobrovolná, vše co řeknete bude vnímáno jako důvěrné a analyzována budou jen anonymizovaná data. Jelikož se jedná o výzkumný projekt, budu náš rozhovor nahrávat, ovšem po nahrání bude okamžitě přepsán a text anonymizován. Kdykoliv se můžete na cokoli zeptat nebo rozhovor ukončit. Vaší účasti na tomto výzkumu si velice vážím a udělám vše pro vaše pohodlí a bezpečí.

Ráda bych vás upozornila, že tento rozhovor není vnímán jako terapeutický. Nebudu váš příběh jakkoli hodnotit, ani do něj příliš vstupovat.

Chcete se na něco zeptat než začneme?

Tak tedy můžeme začít?

1. Mohla bych Vás požádat, abyste mi sama popsala situaci, kdy do Vašeho života vstoupil nový partner a vy jste si s ním pořídila potomka, jak jste změnu a novou životní situaci prožívala?

Pomocné otázky pokud ještě neřekla:

- A. Kolik let bylo prvnímu dítěti, když jste se rozhodla pro další?
- B. Měla jste nějaké obavy ze sdělení mladšímu sourozenci?
- C. Jak jste mu to sdělila/i?
- D. Co jste prožívala při sdělení staršímu dítěti, že bude mít sourozence?

E. Cítila jste nějaké obavy?

2. Jaká byla Vaše motivace pro pořízení si dalšího potomka?
3. Co hrálo největší roli při rozhodování o pořízení si nového potomka?
4. Bylo Vaše druhé těhotenství odlišné od toho prvního? V čem?
5. Je Váš vztah k prvnímu dítěti v něčem odlišný oproti druhému?
6. Jaké pro Vás je když Vaše první dítě svěřujete bývalému partnerovi?
7. Co pro Vás bylo v celé této situaci nejtěžší a nejdůležitější?
8. Jak jste v kontextu doplněné rodiny přemýšlela nad budoucností?
9. Co Vám celá tahle zkušenost dala do života?
10. Je něco co byste udělala jinak? Co Vás trápí nebo čeho litujete?
11. Vzpomenete si ještě na něco důležitého, o čem jsme nemluvily?

+ doplňující otázky vztahující se k odpovědím na tyto hlavní otázky, které budou provázet rozhovorem

Poděkování.

Příloha 4 - Přepis rozhovoru č. 1

Mohla bych Vás požádat, abyste mi sama popsala situaci, kdy do Vašeho života vstoupil nový partner a vy jste si s ním pořídila potomka, jak jste změnu a novou životní situaci prožívala?

Já jsme vlastně měla partnera, který byl o 14 let starší a už měl dvě svoje děti. Jenže mně bylo 32 a to miminko jsem prostě taky moc chtěla, partner se na to moc netvářil, ale nakonec svolil. Takže jsem porodila Valerii. To jsme spolu byli asi rok. No jenže já jsem pak chtěla ještě jedno miminko, no a to řekl, že už ne. No já v té době byla vlastně hrozně nešťastná. On o mě asi moc nestál. Jak byl starší, tak už tyhle rodinné věci, po kterých já jsem toužila, měl vyřešený. A vlastně asi na začátku to byla láska, no já nevím. Takhle, on to totiž byl můj učitel z vejšky, no já jsem se do něj zamilovala a nějaký čas nám to klapalo. Nějak to začalo skřípat s těma dětma. Jenže já jsem to neviděla, strašně jsem si přála být šťastná a mít tu rodinu. Myslím, že na mě hodně tlačil i věk a tlak okolí, nebo prostě takový to celkový vnímání nás jako žen, že prostě už jednou taky může být pozdě a já miminko třeba nebudu mít vůbec, tak jsem ho hrozně moc chtěla a vlastně to, s kým ho mám a jestli jsem v tom vztahu opravdu šťastná, tak jsem moc nechtěla vidět. No bylo to komplikovaný, ale jednoho dne jsem prostě odešla a seznámila jsem se s mým nynějším manželem, se kterým máme půlročního Viktora.

Děkuju. Kolik bylo Valerii, když se Viktor narodil?

Jo, no tak jí teď jsou tři roky, takže když jí byly dva, Viktorovi bude rok. Ono to totiž bylo hrozně rychlý. Ja jsem se teď se svým manželem seznámila asi 14 dní po rozchodu a do za tři měsíce jsem byla těhotná.

To bylo plánované miminko?

No bylo. Já vím, že to zní trochu šíleně, ale prostě my jsme se potkaly. Já fakt byla hrozně nešťastná v té době a fakt to najednou byla otočka o dvě stě stupňů. Najednou vedle mě byl chlap, kterej mě miloval, dával mi to najevo. Pořád jen mluvil o tom, jak spolu už budeme do

konce života, a to jsme se skoro neznali. No jako my jsme se poznali někde v baru, jo, takže to vypadalo, že to je jen krátkodobá známost. Jenže to mezi náma nějak zajiskřilo a prostě jsme zjistili, že chceme od života to stejný. On mě vlastně vytáhnul z takový černý díry. Najednou s nim byl ten svět barevnější. Jemu už je teď 39, mně je 35. Já věděla, že chci ještě jedno miminko a on taky ještě žádný děti neměl, takže to dítě taky moc chtěl, protože už si taky začínal připadat, že mu ujíždí vlak, tak jsme to prostě dali dohromady a fakt je to nejlepší věc v mém životě.

Jak to vlastně vypadalo, když jste se bavili o tom, že spolu chcete mít dítě? Co hrálo největší roli?

My jsem se fakt potkali úplně v ten nejspřávnější čas. Byli jsme hrozně zamilovaní, teda pořád moc jsme zamilovaní. Tak jsem řekla, že bych chtěla mít ještě jedno dítě a on, že to dítě chce mít taky, že nemáme na co čekat, že chceme být spolu. Prostě to nebylo nějaký velký rozhodování, shodli jsme se oba dva na tom, po čem toužíme a šli jsme si za tím. Kamarádi se nám smějou, že fakt to bylo jako rána z čistýho nebe, ale zároveň jsme oba dva tak šťastní, jak jsme nikdy nebyli.

Jak to vypadá s tím Vaším bývalým partnerem? Vídá se Natálka se svým tatínkem?

Jo vídaj se. Vlastně je to tak, že jí má jeden víkend za 14 dní a pak další středu. No jenže on strašně moc jí chce vídat, ale pak se dozvím, že Natku vyzvedla jeho přítelkyně ze školky, že neměl čas. Tak je to takový náročný. Jako my se spolu snažíme vycházet, teda vlastně já se hrozně moc snažím. Jen je to prostě ještě komplikovaný, protože já jsem vlastně odešla ze dne na den. On by mě chtěl hrozně zpátky a vůbec nepochopil, že já byla hrozně nešťastná. Já mu vlastně nechala i svůj dům. Protože jsem měla ještě byt a měla jsem kam jít, a potřebovala jsem odejít hned, když jsem se rozhodla. Já vlastně šla k psychologce a ta mně fakt pomohla a prostě mně vysvětlila, že nemůžu zůstat, tam kde jsem.

Co pro Vás bylo rozhodující v odchodu od toho svého bývalého partnera?

Bylo vidět, že už i Natka hodně brečela a byla prostě tak moc křehoučká a nebyla to taková ta klasická šťastná malá holčička. Ona vlastně viděla, jak moc se s tím partnerem hádáme. Jenže já neměla sílu na to, abych tam pro ní byla. A to jsem si postupně nějak začla uvědomovat, že když nebudu já v pohodě, tak i to moje dítě bude trpět a to pro mě bylo zásadní. Já taky pocházím z rodiny, kde to nebylo všechno úplně ok, takže prostě mi došlo, že nemůžu dělat ty stejný chyby. Já se totiž taky hrozně bála, že zůstanu už navždycky sama s Natkou a nebudu už mít tu rodinu, po který jsem tak moc toužila. Jenže jsem neviděla, že jsem to ani tak neměla. To ta psycholožka mi hodně pomohla vidět to a udělat to nejlepší pro sebe.

Jak to vlastně vypadalo, když jste seznámila Natku se svým nynějším manželem?

Joo, tak to bylo úplně v pohodě. Bylo vidět, že hned jak jsme se odstěhovali, tak jsme obě dvě byly víc v klidu. Ona ho vnímala jako někoho, kdo si s ní hraje a je s ním sranda. On to manžel s dětma fakt umí. To proběhlo všechno úplně krásně.

Měla jste z něčeho obavy, když jste je seznámila?

Vůbec ne. Já jsem teď fakt šťastná. Moc nám to klape. On je fakt skvělejší chlap i otec. K Natce se chová jako kdyby to byla jeho dcera. Mě to ani nenapadlo, že by někde mohl být nějaký problém. My ještě, než jsme zjistili, že budeme mít další miminko, tak už jsem žili jako rodina. On o nás pořád mluvil jako my tři. Tam žádný pochyby nebo něco vůbec nebylo.

Jak Natka Vašeho manžela oslovuje? Probírali jste to nějak?

Říká mu prostě tati. Má dva tatínky. Jako já chápu, že to není asi úplně ideální, nebo nevím, co byste vy na to řekla, ale prostě to tak vzniklo, tak se mi do toho nechtělo nějak zasahovat. Prostě má tátu Davida a tátu Jirku. Takhle o nich mluví, asi časem se to může změnit, až jí vysvětlíme, že její pravej táta je jen Jirka. Ale to teď zatím neprobíráme. Jako když se na to zeptá, tak jí říkám pravdu, ale není to na pořadu dne. Taky je to prostě asi i o tom, že spolu David, můj manžel a Natka fakt dobře vycházej, takže nějaký další otázky zatím nemá. Ale

tak uvidíme až třeba půjde do školy nebo tak, ale fakt z toho nemám strach, protože David je skvělejší a bude mu jedno, jak mu bude říkat, pořád bude taky jeho.

Jaké to pro Vás bylo, když jste Natce řekla, že bude mít sourozence?

Ona se moc těšila. Už když jsem byla těhotná tak jsem si o tom hodně povídaly. Řekla jsem jí, že bude mít dalšího sourozence. On totiž ten bývalý partner má dvě děti, se kterými se taky vídala, takže je zvyklá, že není úplně sama. No a to, že bude i u nás, v nové rodině, tak to bylo vlastně moc hezký. Já jsem se taky z toho moc těšila.

Měla jste z něčeho obavy, když jste jí to sdělovala?

No vůbec ne. Já byla hrozně nadšená, že jsem znovu těhotná a ani mě nenapadlo, že by ona nebyla. Celý jsme to spolu moc krásně prožívaly. Pořád se ptala na břicho a chtěla si hladit a cítit jak kope. Vlastně to bylo moc krásný období. Asi je možný, že u některých dětí je příchod dalšího miminka náročnější, ale u nás to tak nebylo. I teď když už je na světě, tak se k němu pořád tulí a dělá mu malá a je vidět, jak se o něj moc hezky stará. Tak z toho mám vždycky takovou radost.

Když se ještě vrátím k Natčinému tatínkovi, jaké to pro Vás je, když k němu jede?

No tak samozřejmě z toho nejsem úplně šťastná, ale beru to tak, že to tak je. No ona se k němu občas těší, ale dost často se jí taky nechce. Jenže já zas prostě jí nechci v tom podporovat, aby se s ním nevídala, je to její táta, tak prostě ať si spolu ten vztah budují. Jenže je taky pravda, že se mi stejská už den předem, když vím, že jí zase nebudu mít u sebe.

Co u toho prožíváte?

Je to takový smíšený, že fakt jim přeju, aby spolu prostě byli a znali se a vídali se, to jo. Zároveň bych jí chtěla mít jen pro sebe. Prostě my jsme spolu dvojka, která jako odešla, ale vím, že je to moje rozhodnutí a nechci to rozhodnutí dělat za ní. Ať si sama pozná jakéj je, ale

je taky pravda, že jsem to byla já, kdo jí toho tatínka vybral. Jenže jsem to před tím prostě jinak neuměla. Ale tak aspoň teď má šťastnou maminku.

Lišila se pro Vás v něčem ta dvě těhotenství?

To určitě jo. V tom prvním jsem byla hodně vystresovaná. Bylo to hodně náročný. Rozhodně jsem necítila takovou oporu jako jsem měla s Viktorem. Hlavně Viktor byl chtěnej od obou rodičů a to je hodně znát. Vlastně jsem si to druhý o dost víc užívala. Měla jsem fakt klid. Nad ničím jsem nemusela neustále přemýšlet. Prostě vztah s tím mým bývalým přítelem byl založenej úplně na něčem jiným, než prožívám teď. Jak říkám, já fakt byla hodně nešťastná, když si to takhle zpětně vezmu a to se určitě na tom prvním těhotenství dost podepsalo.

Liší se i v něčem Váš vztah k dětem v závislosti na situaci?

Jo to bych řekla, že jo. Natka je taková svá, mlčenlivá. Vůbec se se mnou nechtěla mazlit nebo mně třeba dát pusinku, když byla malá, teď už je to lepší. Ale jako to si fakt pamatuju, že každěj kontakt jsem si musela tak trochu vynutit. Tak si to představte jaký to asi je, když dcera nechce vlastní mamince ani dát pusinku. To já o Viktorovi pořád říkám, že je to můj mazlíček. Protože ten se ode mě nehne. Jako samozřejmě to nepřeháním, taky tráví čas mimo domov, u babiček, ale je to prostě jiný. Máme takový víc mateřský pouto, že jsme měli s Natkou.

Vysvětlujete si to nějak? Přemýšlíte nad tím, že jsou takto odlišní?

Podle mě je to tak, no ja vždycky říkám, že Viktor je fakt prostě z lásky. Natka teda taky byla moc chtěná, ale ta láska mezi mnou a bývalým partnerem nebyla taková. Viky je náš miláček, je to takovej mazlínek pro naši celou rodinu. Ona asi taky Natka jak nějakěj čas vyrůstala v hádkách a já tam pro ní nebyla, tak si našla nějak ten svůj svět, teď už jsme si k sobě našly cestu, ale prostě je to takový, že fakt ta láska je v celý naší rodině a v tom i ten Viktor vyrůstá. Nejsou kolem něho žádný hádky nebo křik a tak. Jako samozřejmě, že se občas kvůli něčemu taky hádáme, ale jsou to takový prostě zdravý hádky, který ke vztahu patří. Není to nějaký šílený manipulování, vydírání nebo osočování.

Když se teda ještě zeptám na to, než jste měli Viktora, přemýšlela jste nějak nad budoucností?

(Smích) Já se za to vlastně jako stydím trošku. Protože teď s mým manželem to všechno bylo fakt hrozně rychlý, když se takhle ptáte, tak je asi pravda, že jsem nad tím nijak nepřemýšlela. Prostě se to všechno tak nějak dělo a já teď vím, že je to správný, že fakt mi to hrozně pomohlo. On mě hrozně podržel a nebyl čas přemýšlet nad tím jestli, co a jak mam udělat. My jsme si prostě hrozně moc sedli, to bylo úplně jak z pohádky. A vlastně teď ta pohádka pořád trvá. Takže vlastně jsem nepřemýšlela, ne.

Co pro Vás v téhle celé situaci bylo nejdůležitější? Nebo třeba nejtěžší?

Hm. No tak určitě nejtěžší jsou ty chvílky, kdy prostě Natka jede ke svému tátovi a mně se po ní moc stejská. Důležitéj je teď pro mě můj manžel, i já sama pro sebe, já jsem si to fakt u tý psycholožky hodně srovnala.

Jak Jste se vlastně dostala do péče k psycholožce? Vy sama jste se rozhodla nebo Vám někdo řekl, jestli to nechcete zkusit?

Jo, to když to začlo bejt fakt špatný s tím mým bývalým, tak jsem jí vyhledala na internetu. Já jsem totiž chtěla jít na párovou terapii, abysme to nějak, ty naše problémy, vyřešili a mohli spolu dál žít, aby nám bylo líp, tak jsem si myslela, že by to mohlo pomoci. Jenže to dopadlo tak, že jsem ho teda přemluvila, aby jsme tam šli. A to se stalo jednou a pak řekl, že už rozhodně nikam nejde, že nebude svoje věci vykládat někomu jinému, tak jsem k ní začala chodit teda aspoň sama... No a vlastně díky tomu jsem ho opustila a jsem za to ráda.

Je něco co byste udělala jinak? Nebo čeho třeba litujete?

Já jsem teď fakt moc spokojená. Jako určitě bych spoustu věcí udělala jinak, nebo bych si přála je jinak udělat, ale prostě to je tak jak je.

Vzala jste si z téhle celé situace nějakou zkušenost do života? Něco zásadního pro Vás?

Rozhodně to, že se fakt musím starat sama o sebe, tak abych byla já šťastná a spokojená a že pak je to vidět i na těch dětech. To prostě co bylo a viděla jsem, že to dělalo s naší Nát'ou bylo asi fakt zásadní. To mě asi hodně změnilo.

Je ještě něco co Vás napadá a nebavily jsme se o tom?

Asi už ani ne. No nevim, co bysme si k tomu ještě mohly říct.

Příloha 5 - Přepis rozhovoru č. 2

Mohla bych Tě požádat, abys mi sama popsala situaci, kdy do Tvého života vstoupil nový partner a ty sis s ním pořídila dalšího potomka, jak jsi změnu a novou životní situaci prožívala?

No, u mě to bylo takový složitý. Já jsem totiž otěhotněla poprvý s klukem, se kterým jsem se jenom vyspala. No a s ním jsme spolu vůbec nechodili ani nebyli nic. To prostě nešlo. A během těhotenství jsem měla ještě jednoho přítele, jenže s ním to taky nedopadlo. A pak jsem si našla teď tohohle, kterýho mám. No a s ním mam Tonda. Ten první syn je Jakub.

Aha. Takže jsi vlastně miminko neplánovala. A co to druhé? Tonda? Ten plánovaný byl?

No jako taky ne. My jsme spolu byli asi půl roku a zase se to stalo no.

Přemýšlela jsi někdy, že by sis některé z dětí nenechala?

To mě vůbec nenapadlo. Já jsem s Tondou bydlela u rodičů, takže to bylo dobrý, že jsem věděla, že to nějak zvládnou. No a pak teď s Lukášem, se kterým jsem, teď jsme už bydleli spolu, tak my jsme jako plánovali, že si někdy nějaký dítě spolu pořídíme, ale ne takhle brzy.

Kolik bylo Kubovi, když se Tonda narodil?

Tomu už byli tři. Tak to už právě bylo dobrý, že už jako byl velkej, no ale stejně jsem se toho bála.

Čeho přesně?

No tak jak jsem bydlela u rodičů tak se o Kubu hodně starala máma. Takže jsem měla hodně volného času a mohla jsem si dělat, co jsem chtěla. Jenže když jsem byla zase těhotná, tak se mi do toho znovu nechtělo už no.

Co to teda pro Tebe znamenalo?

No prostě jsem věděla, že zase budu muset bejt doma a starat se o to dítě. Že zase přijdu o nějakou tu svobodu a nebudu moct nikam chodit.

A jak to cítíš teď?

No už se těším, žejo, že už bude Tonda taky chodit do školky a zase budu mít víc času. Hlavně teda jsem velkej spáč, takže prostě se už do deseti nevyspím. Tak to mě na tom taky trápí. Ale jinak jsem s nima šťastná.

Jak to vypadalo, když jsi řekla Kubovi, že bude mít dalšího sourozence?

On byl úplně jako v pohodě. Prostě řekl, že se těší a byl šťastnej.

A jaký to bylo pro Tebe? A jak jste mu to vlastně sdělili?

No už když jsem měla břicho, tak jsme mu řekli, že bude mít bráchu nebo ségru. Já jsem to nijak neprožívala. Možná jsem se trochu bála, aby spolu vycházeli, ale nakonec vlastně nebylo čeho se bát. On už i pak sám říkal, že se těší na bráchu, že si spolu budou hrát.

Vídá se Kuba se svým tátou?

Jo to jo. Docela často, vždycky se domluvíme. Já chci, aby ho hlídal, jenže on prostě není moc na děti. Hlavně mně vůbec nedává žádný peníze na něj. Já jsem třeba potřebovala Kubovi koupit nové boty na zimu a tři měsíce jsem ho prosila, aby mi na ty boty dal. Dostala jsem to z něho až na jaře, no tak to bylo takový náročný, a to bylo furt něco. Pořád, že o něj má hroznej zájem a chce ho vychovávat, ale pak se třeba ani neozve. Takže je to s ním takový složitý. Jenže my máme od soudu rozhodnutý, že se musíme střídat. Což nechápu, proč chtěl,

když teď o něj vůbec nejeví žádnéj zájem. Myslím, že mi to dělal jen na schvál, on prostě takovej je.

Jaký to pro Tebe je, když mu ho svěřuješ no péče?

Je to strašný!

Je to pro Tebe těžký?

No hrozně. Vždycky se na to hrozně netěším. Ale pak když už ho má, tak je to dobrý, jen si vždycky říkám s čím se zase vrátí.

A co je pro Tebe nejtěžší nebo z čeho máš obavy?

No jak se o něj stará. Jestli mu dá dost najíst, jestli ho dostatečně oblíkne a tak. Ale asi se bojím zbytečně. Jen. u moc nevěřím.

Jaký to pro Tebe bylo, když jsi seznámila Kubu s Lukášem?

On totiž Lukáš je už můj kamarád hodně dlouho, takže ho znal jako strejdu a taky byl ještě docela malej, takže to moc neřešil. Spíš já jsem to prožívala, že jsem trochu bála, jak se k němu bude chovat Lukáš, ale ten ho bere jako svýho. To až pak, když se narodil Tonda, tak jsem se bála toho, jestli se náhodou něco nezmění, ale nakonec se to nezměnilo. Ono taky bylo takový, že jsem toho Tonda nečekali, takže to bylo takový překvapení, takže nebylo už stejně moc co řešit.

Můžeš říct, že je tvůj vztah ke každému z kluků v něčem odlišný?

No to ani nevim. Myslím, že ne, mám je oba dva stejně ráda.

Když se vrátím ještě k tvému těhotenství? Byla v něčem odlišná vzhledem k situaci, ne jen, že tedy první a druhý těhotenství je už samo o sobě jiný?

Určitě to bylo jiný. Protože, když jsem čekala Kubu, tak jsem bydlela s tou mámou, žejo. No a s Tondou už jsme bydleli všichni u Lukáše.

V čem pocít'uješ tu největší změnu?

Tak s Tondou už na to jakoby nejsem sama. To jsem teda nebyla ani s Kubou, ale je to jiný, když jsem s Lukášem a je to to jeho dítě a vlastně i Kubu hodně hlídaj babičky, takže je to takový jednodušší. Taky je rozdíl v těch penězích, protože když jsem byla jen s Kubou, tak jsem skoro nic nemohla si koupit, protože ten jeho táta mně prostě nic nedal, ale Lukáš se normálně stará. Takže je to o hodně lepší.

Je z tohohle pohledu finanční stránka pro Tebe důležitá?

No určitě, hlavně už mam taky hodně věcí po Kubovi, takže Tondovi zase můžeme koupit něco novýho a taky třeba můžeme jet na dovolenou, ne teda někam k moři, ale aspoň někam do kempu, to jsem s Kubou nezažila. Hlavně už jsme rodina a jsme spolu, tak je všechno jednodušší.

No a když se nad celou touhle situací, o které se bavíme, zamyslíš, dalo Ti to něco do života? Nějakou zásadní zkušenost?

(Smích.) Nevim.

A je něco, co bys třeba ráda měla jinak, něco co bys změnila, nebo třeba něčeho lituješ?

Hm. Tak to nevim, možná jen, že bych mohla být o kus starší, kdybych si mohla vybrat. Ale jinak bych neměnila vůbec nic.

Proč zrovna ten věk?

Nevim, tak mohla bych mít víc času na sebe a pak až zakládat rodinu.

Co pro Tebe bylo třeba nejdůležitější v téhle situaci?

Nejdůležitější? Jako myslíš, co já považuju za důležitý? No asi, že jsem teď spokojená?

A dřív tomu tak nebylo?

Ale jo, jen to bylo docela všechno takový náročný a teď díky Lukášovi, už mi to přijde všechno lepší.

Napadá Tě ještě něco, co jsme neprobrali?

To už asi ne. Jen prostě možná to, že jsem fakt ráda, že mám Lukáše a že spolu všichni dobře vycházíme.

Příloha 6 - Přepis rozhovoru č. 3

Mohla bych Vás požádat, abyste mi sama popsala kdy do Vašeho života vstoupil nový partner a vy jste si s ním pořídila potomka, jak jste změnu a novou životní situaci prožívala?

Jojo, jasně. Tak můžeme začít. S prvním partnerem jsme spolu byli pět let, partner si mě našel na sociálních sítích. Znal mě z jedné soutěže krásy a vlastně mě oslovil. Začali jsme si psát a necelý rok jsme si jen psali. V té době jsem pracovala v Rakousku ale sešli jsme se. Po dvou měsících co jsme spolu bydleli jsme si udělali moje první dítě. Dnes už vlastně osmiletou holčičku. Jmenuje se Sofie Anna. Byli jsme spolu tedy pět let a umě se zhruba po dvou letech společného soužití objevila taková jako věc, že prostě jsem k partnerovi přestala mít nějaké city. V podstatě mě nepřitahoval už. Ono to tak bylo už od začátku, že mě spíš uhnal. V tu dobu nějaký pud, že chcete mít rodinu neřešíte. Prostě partner byl hodný. Měli jsme se s ním dobře, byl to skvělejší táta. My už jsme spolu vlastně vůbec nespali. V podstatě to dítě jak roste, tak už to vlastně vnímá, že máma s tátou nejsou úplně v pohodě. A na základě toho jsme se dohodli, nebo spíš z mojí strany to bylo navržený, že půjdeme od sebe. Já pocházím z Krkonoš, takže nás dělí 250 km. On pochází z Plzně. Takže jak to teda budeme dělat. Já jsem se vrátila zpět do Krkonoš a měli jsme střídavou péči. 14 dní měl malou on a 14 dní já a bylo to na základě naší osobní domluvy, bez rozsudku, bez soudu. My jsme se na tom dohodli, udělali jsme si dohodu mezi sebou, kterou jsme oba podepsali. A malou jsme si takhle střídali. Ale potom nastoupila do první třídy, tak to v podstatě to nebylo možný takhle dělat. Se školkou to ještě šlo, ale se školou už ne. Takže já s novým partnerem jsme se nastěhovali zpět do Plzně a s bývalým partnerem od sebe bydlíme asi kilometr. Malou si teď střídáme po týdnů, nebo jak ona chce. Já jsem teď na mateřské s druhým dítětem, takže to střídání není problém. Když chce být u mě častěji než u něj, tak to tam prostě je a nějak to neřešíme.

Můžu se zeptat kolik vám bylo když jste měla Sofinku?

Bylo mi 27.

A kolik bylo Sofince když se vám narodilo druhé dítě?

Bylo jí skoro pět. Malá, druhá dcera se narodila teď v lednu, takže jí je šest měsíců.

Jaké to pro Vás bylo když jste situaci, že budete mít dalšího miminko sdělovala Sofince?

Já už jsme měla v minulosti problésem, protože jsem měla ve dvaceti první potrat. Takže jsem to z tohoto důvodu nechávala až do 4 měsíce, až bude jistý, že se to zdařilo. Tak jsem jí zhruba od třetího měsíce začala připravovat na to, co když bys měla bráchu, nebo ségru. Což ona strašně chtěla. Přála si sourozence, nejdřív bráchu. Já jsem ji vysvětlovala, že to může být i ségra, že je to jedno. A ona mi potom řekla, že to bylo jen kvůli tomu aby jí nebrala panenky. Já jsem jí vysvětlila, že se to dá řešit. My máme takovou výchovu, spíš nevhodně vychováváme. Takže určitě věci řešíme trochu jinak, než standardní rodiče v dnešní době, nebo než jak jsme byli vychovávaní my, nebo většina z nás.

Když bylo jasné, že bude mít bráchu, nebo ségru, tak jsme jí to sdělili a ona skákala radostí. Úplně byla nadšená. V pátém měsíci se dozvíte, jestli je to holka nebo kluk. My jsme se dozvěděli že čeká ségru. Tak byla nadšená, vyprávěla pohádky do břicha a různě jí poslouchala, dávala ucho na břicho. Hodně jsme navazovaly kontakt tímto způsobem.

Když jste to té Sofče měli říct, bylo něco čeho jste se obávala? Jak to přijme třeba?

Nene, dá se říct, že v tu první chvíli vůbec. Ba naopak. Časem ale máte spoustu otázek. Mě napadlo to jak to budeme dělat. Když máme tu střídavou péči, že vlastně Sofča bude nějakou dobu pryč. Na týden, nebo na jak dlouho bude chtít být u táty, tak bude vlastně odloučená. Tak jestli to nebude brát nějak citově hůř. Tím, že není s mámou, ale máma je s druhou ségrou. Tak jen tahle otázka mne znepokojovala. Ale potom když to reálně vidíte zjistíte, že je to úplně v pohodě.

Později ještě přišla řeč na toto téma se Sofinkou?

Ne. Já to řeším tak, že když není otázka tak neodpovídám a když se na něco sama zeptá, tak se to snažím vysvětlit tak, aby to pochopila, všechno jí vysvětluji jak věci jsou. Všechno máme nastavené tak, že říkáme jaká je realita, jak to je doopravdy. Nedáváme jí ani plané naděje. My jsme to s předchozím partnerem konzultovali i u psycholožky. Jakým způsobem

máme k té malé přistupovat a bylo nám porazeno, že nemáme dávat plané naděje, vše říct tak, jak je, aby to ten dětský mozek pochopil.

Vzpomenete si, co jste při tom prožívala? Když jste Sofče říkala, že bude další sourozenec?

Dá se říct, že jsem cítila štěstí.

Jaká byla vaše motivace když jste si pořizovali druhou dceru? Podle čeho jste se rozhodovali, jestli si pořídíte, nebo nepořídíte další miminko?

Bylo to hlavně z důvodu, že partnerovi už bylo 40 let a chtěl vlastní dítě. Já jsem druhé dítě také chtěla. Už mi je 35, tak jsme si řekli, že bychom rádi co nejdříve druhé dítě měli. Aby se to dalo ještě v čase, kdy je to relativně možné, nebo pro nás přijatelné.

A co byste řekla, že hrálo tu největší roli, když jste si řekla, že tedy ano? Byl to věk? Nebo to, že jste oba dva chtěli miminko teď hned?

Bylo to spíš že jsme oba dva chtěli. My jsme to dřív ani plánovat nemohli, protože jsme věděli že se zas budeme stěhovat sem zpět (do Plzně), až Sofča půjde do první třídy. Takže my bychom to dítě měli i jakoby dřív. My se známe s tím druhým hrozně dlouho. My jsme se k sobě vrátili po tom, co jsem se rozešla s tím prvním. Tak jsem se skoro rovnou vrátila k tomuhle partnerovi, my jsme se vídali už ten rok předtím, když jsme s tím prvním věděli, že to je na špatné cestě, ani jsme spolu nespali. Než jsme se rozešli, tak já už jsem měla nového partnera.

Co byl ten rozhodující moment, kdy to bylo takhle náročné pro Vás, se rozejít? Kdy jste dospěla k tomu, že uděláte poslední krok?

Asi tím, že nejsem nejmladší, že mi utíká čas. A že to stejně nikam nevede. A to je ubíjející, když máte žít s člověkem, ke kterému nic necítíte a jen si říkáte, máme spolu dítě. Berete ohled na to dítě. Jak to to dítě bude brát. Protože malá měla s tátou dobrý vztah. Na první pohled jsme byli skvělá rodina. Akorát nikdo netušil, že máme nějaký problém, co prožíváme v tom vztahu. Je to jako když bydlíte s kamarádem, který po vás chce občas sex a vy ho nechcete. Je to až odpuzující, dost nepříjemná situace.

Tomu rozumím. Pokud se mohu vrátit, když si vzpomenete na první těhotenství se Sofčou a na těhotenství s Miou. Bylo to jiné, prožívala jste ho jinak?

Dá se říct, že ano. U prvního těhotenství jsem do pátého měsíce jezdila pracovat do Rakouska. Tam jsem pracovala, jako živnostník, ve zdravotnictví a chtěla jsem co nejdéle pracovat. Až v pátém měsíci mi to lékař zakázal, že cesty už pro mě nejsou dobré, vzhledem k tomu, že jsem již ve 20 letech prodělala jeden potrat a neví se z čeho vzniknul. Rodila jsem tedy ve 28 letech. A druhé těhotenství bylo jiné. To už mi bylo 35 let a musím říct, že je opravdu jiné. Cítila jsem se více unavená. Nechodila jsem do práce, po celou dobu jsem byla doma na rizikovém těhotenství. Vzpomínala jsem na to, jak jsem tehdy mohla jezdit do Rakouska, tam jsem měla 24 hodinovou péči o paní v domácnosti, která byla nehybná. Jak jsem to mohla zvládat, když v tom druhém jsem nezvládala skoro nic?

Jak vlastně jste přemýšlela nad budoucností? Bylo něco, čeho jste se bála? Něco co vám nedalo spát, ve smyslu že budete mít jedno miminko s jedním partnerem a druhé miminko s partnerem druhým?

Budoucnost jsem tak nějak neřešila. U prvního dítěte jsem budoucnost řešila méně než u druhého. Tím že jsou holky od sebe 8 let, tak je to hodně znát na těch rodičích, tedy spíše na té matce. Tolik věcí už neřešíte. Ale spíše jsem řešila budoucnost jako takovou. Například doba v jaké žijeme není ideální pro větší množství dětí. Pro velkou rodinu, když žijete v nejistotě. U Prvního dítěte jsem tyhle věci vůbec neřešila, do jaké vyrůstá budoucnosti. U toho druhého to řeším. Ale neřeším vztahové věci. My spolu i s bývalým partnerem oslavujeme narozeniny, svátky, Vánoce. Oba dva partneři se znají, tykají si. Pozdraví se, povídáme si spolu. Máme vztahy na obě dvě strany úplně super.

Jaké to pro vás je, když svěřujete Sofču bývalému partnerovi?

Když to bylo na 14 dní, kdy já jsem bydlela v Krkonoších a ona odjížděla do Plzně, tak to pro mě bylo dost psychicky náročné. Za rok je to jen půl rok co ho vidíte. Ale říkala jsem si, že to bude trvat třeba jen dva roky. Je to dost psycho. Raději jsem se do toho hlouběji neponořovala. V té době jsem se soustředila na práci a brala jsem to tak, že těch 14 dní co je u táty se má dobře. Protože táta je vážně dobrý táta. A že si mezitím odpočinu a budu mít čas pro sebe.

Cítíte nějaký rozdíl ve vztahu k Mie a k Sofii? Je mi jasné, že jsou to obě dvě vaše holčičky a že je milujete stejně. Spíše zda cítíte to, že Sofča je nějakou dobu u tatínka, zatímco Mia je společně doma s vámi.?

Zatím to nedokážu posoudit. Někdo říká, že prvorozené dítě je milovanější, nevím jestli to tak je. Ale u mě je to tak, že u prvorozeného dítěte a říká se, že se s dítětem umíte na sebe napojit, tak já mám pocit, když to řeknu hloupě, že u Sofči se to dlouhou dobu nedělo, to napojení. Ale u Miy je napojení od samotného začátku. Je to jiný trošku. Jako kdybychom si víc rozuměly.

Proč si myslíte že to tak je? V čem si vysvětlujete ten rozdíl?

Já to říkám tak, že Miuš byla dělaná z lásky a proto je i hrozně hodná, skoro nebrečí, je klidná. Oproti Sofče, která byla spíš taková neklidná, byla nervóznější, uplakaná, tvrdohlavá. To jí vydrželo do dneška. Ale je vnímavá, šikovná. Ale už na tom malém dítěti vidíte povahu. Některé je klidné, některé je uplakané a vážně to s tím dítětem nese. A nevím jestli u toho prvního je to způsobeno tím, že nebylo dělané úplně z té lásky. Já jsem pořád čekala, kdy se do partnera zamiluji a ono se to nestalo. A nakonec to vyústilo v rozchod, kdy city vypršely úplně.

Co na této situaci považujete za nejdůležitější a co za nejtěžší? Nebo naopak nejhezčí?

Nejdůležitější pro mě bylo to, že jsem se zbavila pocitu že musím žít s člověkem, ke kterému nic necítíte. Druhý byl asi ten smutek ze Sofči, že nás dělí taková dálka a střídavá péče. Ale jinak to pro mne bylo osvobození a ohromná úleva. Po dlouhé době. A další věc, kterou jsem řešila, bylo to, aby si Sofča rozuměla s mým stávajícím partnerem. Oni spolu vedou docela boje. Už to začíná být lepší. Ale tím ona svého tátu má, tak toho druhého partnera bere spíše jako vetřelce. Ona o tátu nepřišla, tudíž toho dalšího partnera, bere jako vetřelce. Už si všechno uvědomuje a dokáže dělat psí kusy. Umí už i manipulovat, žaluje na něj a manipuluje se mnou i s tím partnerem. Tohle je složitější.

Jaké to pro vás je, když se tyto situace dějí? Jak nad tím přemýšlíte?

Není to ideální. Partner se snaží malou pochopit proč to dělá. Já si s ní o tom povídám. On s ní ty první 3, 4 roky nežil, tudíž jí tolik nezná. Nemá k ní takový vztah. Snažím se to

vysvětlovat i jemu, proč ona něco dělá, co zase naopak dělá on. Jsou to spíše naschvály oboustranné. On je trochu taky ješitný a egoistický, ve znamení lva. Tak je to takový horší. Ale jinak si myslím, že se snaží. Víc se poutá na Miu a už toho tolik neřeší se Sofčou. Ale je rád za to, jak Sofča Miu přijala. Není to tak, že by Sofču nesnášel. Ale jsou situace, kdy jí takzvaně nerozdýchává. Ale já jsem mu říkala, že to se mu bude dít i s jeho vlastním dítětem. To bude ale asi vnímat úplně jinak. teď říká, ta je rozmazlená v tom a v tom. NA to já mu říkám, že rozmazluje svého psa, takže své dítě rozmazlí stejně, ne-li hůř. A on říká, to bude něco jiného, to si ho rozmazlím já sám.

A jaké to pro Vás bylo představit Vašeho nového přítele?

Jo, byly to boje. Já sama jsem se hodně bála jak ho bude brát, hodně jsme o tom spolu mluvily. Snažila jsem se jí vysvětlit, že prostě teď budeme žít takhle a že to nic nemění na tom, že svého tatínka má, ale že už prostě spolu žít nebudeme. Nakonec jsem zjistila, že to nebylo zas tak strašný jak jsem si představovala, ale pořád máme co dopilovat.

Domlouvaly jste se nějak na tom, jak bude Sofinka oslovovat Vašeho nového přítele?

No tak jak říkám, já jsem se s ním vídala už dříve, takže ho znala a říkala mu normálně jménem, takže jsme to pak už nijak probírat nemuseli.

Když jste zakládala novou rodinu, přemýšlela jste nějak nad budoucností?

Možná jen to, že s prvním partnerem, když jsme měli Sofču, jsme byli úplně jinak finančně zabezpečení než jsme teď. Což jsem věděla, i když jsem do toho šla. Já jsem vlastně, i to dítě, měla úplně vše na co si vzpomenete a šla jsem do vztahu, který je úplně opačný.

Ovlivňuje to nějak váš vztah?

Řekla bych že neovlivňuje. V té době já jsem si dokázala vydělat peníze, nebyla jsem závislá na partnerovi, což na mateřské jste, a to mohu posoudit teď. Asi před měsícem jsem začala brát rodičovský příspěvek, což je 7.000,- Kč z toho zaplatíte 5.000,- energie a zbydou mi 2.000,- pro mě. Ale přistupuji k tomu pozitivně a říkám si, jsme zdraví, co nám chybí. V podstatě nic. Zbytek zařídí případně partner. Záleží na hodnotách člověka.

Vy jste říkala, že když jste se rozcházeli s partnerem, byli jste kvůli Sofče i u psychologa. Mohu se zeptat zda to byl váš nápad, nebo na popud partnera, nebo vám to někdo doporučil?

Myslím že jsme na to přišli společně. Že by bylo dobré to probrat. Já jsem měla v práci psychologa, který tam dojížděl kvůli klientům, tak jsme dělali vždy třeba jednou za měsíc sezení s psychologem, kdo chtěl, měl možnost. Takže na základě toho jsem chodila za ním. Nevyhledala jsem žádného dětského psychologa. Probrala jsem s ním co on na to řekne a on to vysvětlil tak, že to bylo dostačující a fungovalo to. Partner to řešil stejnou cestou. Také má zaměstnání, kde mohl navštívit psychologa.

Je ještě něco, na co jste si vzpomněla? O čem jsme nehovořily? Nebo co vám přijde důležité celkově o té situaci?

Teď mě nic nenapadá.

Příloha 7 - Přepis rozhovoru č. 4

Mohla bych Vás požádat, abyste mi sama popsala situaci, kdy do Vašeho života vstoupil nový partner a vy jste si s ním pořídila potomka, jak jste změnu a novou životní situaci prožívala?

S prvním tatínkem, ten nás opustil, když jsem byla v sedmém měsíci těhotná. Šel za jinou a mě nazval sprostějma slova, a že není jeho, takže jsme se rozešli. Kvůli tomu stresu jsem malýho Matyáška porodila o měsíc dřív. Psychicky a nervama jsem byla v koncích. Pak jsem byli s malým sami. Ve dvou letech jsem se seznámila s mým nynějším manželem. Po pul roce jsem otěhotněla s dcerou Natálií. Manžel bere obě děti stejně, má je stejně rád, za co jsem moc ráda. Z toho jsem měla strach, že to tak nebude. Člověk nikdy neví, ale teď jsme spokojený.

Kolik bylo Matyášovi, když se narodila Natália?

Tak jemu byly tři.

Matyáš ví, že Váš Manžel není jeho biologický otec?

No tak to právě neví. Matyáš říká tati mému manželovi.

Když jste tedy sdělila Matyášovi, že bude jiný sourozenec, tak jak to probíhalo?

Měl radost, že bude mít sourozence, že bude mít sestřičku, že si budou spolu hrát.

Jak jste mu to tedy sdělila?

Prostě jsem mu řekla, že čekáme miminko, že bude mít sestřičku a měl z toho radost.

A jaké to bylo pro Vás?

Jako mu to říct? No nijak jsem to neřešila, byla jsem ráda, že má radost.

Měla jste přeci jen nějaké obavy, když jste mu to sdělovala?

U malýho ani ne. Spíš u manžela jsem měla obavy, že když se malá narodí, tak pro něj bude Matyáš na druhé koleji, že bude upřednostňovat malou a bude mezi nimi dělat rozdíly, což se nestalo, tak za to jsem ráda.

Svěřila jste se manželovi s svými obavami?

Jo, on to věděl. On mi řekl, že z toho strach mít nemusím, že je oba bere jako svoje vlastní děti. Tak to mě nějak ustálilo, že jsem pak už neměla strach.

Takže Vás tím Manžel uklidnil...

No přesně.

Plánovali jste spolu početí Natálky?

Jo, plánovali jsme do budoucna, že mít miminko budeme, ale ne tak brzy, takže to vlastně plánovaný nebylo.

Jak jste vlastně prožívala moment, když jste zjistila, že jste znovu těhotná?

No tak samozřejmě tam byl ten strach jak to vezme ten manžel, jestli mezi dětma bude dělat rozdíly. Byl tam taky strach, jestli já to vůbec zvládnu. Protože Matýsek je hodně akční, no tak je to kluk, což je doteď hrozně akční teda. Ale tak nějak jsem to věděla, že to zvládnu. Přeci jen jsem na to my ženský stavěný.

Co si můžu pod tím pojmem, že to zvládnete, konkrétně představit?

No jako výchovu dvou dětí, protože manžel je vlastně celý den v práci, od rána do večera. Pak má koníčka auta, takže pak po práci rovnou do garáže něco dělat. Převážně teda celý den nebyl doma, žejo. Takže je to celý na mně.

A jak to vypadá teď?

Tak teď už je to takový, že jsme zajeli do takovejch kolejí. I malá už je velká, už jí jsou tři, takže je to už taky o něčem jiným. Já chodím do práce, u manžela je to teda furt stejný. Tam už změna nebude. Jediný z čeho mam strach je, že malej už jde do první třídy. Uvidíme, jak to zvládneme.

Čeho se bojíte?

No tak on prostě nevydrží, je hyperaktivní. Nevydrží u ničeho sedět.

Ještě se zeptám na otce Matyáše, jsou v kontaktu?

Viděl ho. Já jsem byla na sociálních dávkách, takže jsem ho musela uvést jako otce do rodného listu. V Matýskových třech letech proběhl soud, s tím, že se s ním jeho otec může scházet. Měl na vybranou, zda-li za mojí přítomnosti nebo přítomnosti sociální pracovnice. Tak chtěl, abych u toho byla já, nechtěl do toho zatahovat nikoho dalšího. Po tom soudu se s Matesem viděl jednou. To my jsme mu hned na začátku řekli, že mu ale nebude říkat *tati*, protože už tak říká mému manželovi, ale že mu bude říkat *strejdo*. Takže přijel a říkal mu strejdo, což se mu asi očividně nelíbilo, takže od té doby už nepřijel, ani nenapíše, nic.

Takže od té doby se už neviděli, jen jednou?

Přesně. Byl tady asi 20 minut a pak odjel.

Jaké to setkání pro Vás bylo?

Já jsem z toho neměla obavy, ale můj manžel, ten jo. Ten se toho hodně bál. Typickej chlap, se bál jestli se s nim zase nedám dohromady a tak... Já jsem z toho strach neměla, protože ho znám a vím, že on zájem nemá a nikdy ani neměl. Řekl o mně to co řekl, takže jsem věděla, že to tak dopadne, že nebude mít zájem.

Přemýšlíte nad tím, jak nebo kdy Matýskovi sdělíte, že jeho biologický otec je někdo jiný, než Váš manžel, kterého teď považuje za svého tatínka?

Docela dost často nad tím přemyslím, protože furt je to takový, že až mu bude 15-16, tak aby se po tom nepídil, kdo je jeho biologickéj tatínek, žejo. No a pak nedělal zlo až bude v pubertě. To je pak těžký něco vysvětlovat, takže nevím. Všichni mi říkaj, ať mu to řeknem zavčasu, co nejdřív, než bude v pubertě.

Jo to chápu. A co vy na to?

Nevím, já si furt říkam, že je furt malej, na to, abych mu to řekla.

A jaké to pro Vás je, když slyšíte názory ostatních?

Já jsem takovej člověk, že jedním uchem tam a jedním ven. Takže moc jejich názory neberu.

Ještě bych se Vás ráda zeptala na Vaše těhotenství, cítila jste mezi prvním a druhým nějaký rozdíl vzhledem k okolnostem? V čem třeba bylo jiné?

Tak u Matyáše jsem už od třetího měsíce těhotenství byla ve stresu, kvůli tomu, že jsem nevěděla, jestli s tím partnerem budeme nebo ne. Taky jsem bydlela u své maminky, takže to bylo hodně stresující. Proto jsem taky právě porodila Matýska o měsíc dřív. No a u Natálky, to byl klid, pohodička, užívala jsem si to. Už to taky bylo druhý dítě, takže už jsem věděla i co mám očekávat, co si mám připravit a tak... Zkrátka to bylo o dost klidnější.

Co podle Vás hrálo největší roli v tom, že jste si to druhé těhotenství užívala?

Asi to, že jsem měla partnera u sebe. Věřila jsem mu a věděla jsem, že spolu všechno zvládneme. Měla jsem už i toho Matýska, takže jsem věděla, co mám očekávat.

A když se ještě vrátím k tomu prvnímu těhotenství, tak co pro Vám nejvíce pomohlo od toho stresu, který jste prožívala?

Asi ten pocit, že budu maminka a musím se k tomu nějak postavit. Mně bylo 17, když jsem otěhotněla a rodila jsem v 18, takže jsem věděla, že se musím postavit na svoje nohy. Takže asi to jediný mě nějak drželo.

A pociťujete nějaký rozdíl ve vztahu k prvnímu a druhému dítěti?

Práveže vůbec ne. My to všichni bereme tak, že patříme do jedné rodiny.

Když se zpětně zamyslíte, je něco, co Vás třeba trápí, nebo byste ráda změnila, měla jinak?

Vlastně ne. Určitě bych ráda měla obě děti s jedním partnerem, bylo by to jednodušší všechno. A byla bych starší, abych měla něco odpracovaného. Takhle jsem jen brala peníze od státu, takže to taky nebylo úplně nejlepší. Ale ničeho nelituju.

Ted' jste zmínila finanční stránku, vnímala jste, nebo vnímáte jako nějaký problém?

No tak když s Matýskem jsem měla 4 tisíce na měsíc, z toho jsem půlku dala mamince na bydlení, zbytek na plíny. To bylo krušný, nemohli jsme si moc dovolit jako teď. Bylo to těžký.

Ovlivnilo to Váš pohled na Vaše mateřství?

To asi ne.

Co pro Vás v téhle situaci bylo nejdůležitější nebo nejtěžší?

No, aby manžel bral malýho jako svýho, aby nedělal rozdíly, což to tak dopadlo. Nejtěžší, to nevim. Když jsem se dala dohromady s manželem, tak už jsem pak nemusela nic řešit. Byli jsme na všechno dva, takže všechno bylo daleko jednodušší.

Co Vám celá tahle zkušenost přinesla do života?

Dávat si pozor na lidi.

Máte ještě něco, co byste dodala o čem jsme se nebavily?

Nic mě nenapadá.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Linda Kašťáková

Studijní program: Psychologie (Bc.)

Název práce: Situace v doplněné rodině z pohledu matky

Vedoucí práce: Mgr. Johana Růžičková

Rok dokončení práce: 2021

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh):

Přímé citace: 8 739

Ostatní text: 67 889

Celkový počet znaků: 76 628

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD Text práce ve formátu PDF:

BP_Kastakova_Situace_v_doplnene_rodine_z_pohledu_matky

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Linda Kašťáková
Obor studia: psychologie
Název práce: Situace v doplněné rodině z pohledu matky
Vedoucí práce: Mgr. Johana Růžičková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 44
Počet stránek příloh: 29
Počet titulů v seznamu literatury: 50

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

			3	
--	--	--	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			3	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			3	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Formulujte prosím závěr práce – odpověď na Vaši výzkumnou otázku.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Byť dnes již téma tzv. patchworkových rodin není možné považovat za nové a v psychologii rodiny nezpracované, volbu tématu z pohledu matky považuji za dobrou. Poněkud méně dobré je bohužel samotné zpracování, což je podle všeho důsledkem nedostatku času, v němž se studentka kvůli osobním důvodům ocitla. Teoretická část práce zahrnuje kapitoly z psychologie rodiny, autorka čerpá z odborné literatury v oboru všeobecně známé. Větší ponor bych čekala u kapitoly věnující se roli matky v běžné i doplněné rodině. Zde zůstala autorka více u sociologického popisu, vztahová (psychologická) stránka věci zůstala spíše opomenuta. Práce s odbornou literaturou je uspokojivá, chybí odkaz na aktuální výzkumy. V praktické části práce se autorka rozhodla pomocí rozhovorů sledovat situaci doplněné rodiny z pohledu matky. Za adekvátní považuji volbu výzkumné strategie, se kterou autorka čtenáře stručně seznamuje. Nezapomíná na popis vzorku a způsobu jeho výběru ani etickou stránku věci. Samotné zpracování je průměrné. Problém vidím v přílišném zaměření do šířky (množství témat a otázek), kterému neodpovídá ponor do hloubky. Rozhovory jsou příliš krátké. Rovněž v analýze shledávám nedostatky, především v tom, že jednotlivá témata, která jsou jejím výstupem, často kopírují položené otázky. Chybí shrnutí a formulace závěru. Domnívám se, že toto je výsledkem především autorčiny (pochopitelné) nezkušenosti a nedostatku času na zpracování. Po formální stránce je práce v pořádku, autorka píše gramaticky správně, text je rovněž po stylistické stránce podařený. Jak jsem psala výše, práce je průměrné kvality, nicméně podle mého názoru splňuje základní požadavky na vědeckou práci na úrovni práce bakalářské. Navrhuji k obhajobě se známkou velmi dobře/ dobře.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře/dobře dle obhajoby

Datum, podpis:

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Linda Kašťáková
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Situace v doplněné rodině z pohledu matky
 Oponent práce: Mgr. Lucie Vacková, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 44

Počet stránek příloh: 28

Počet titulů v seznamu literatury: 50

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			x	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			x	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			X	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty apod.)

			X	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Vysvětlíte pojem „doplněná rodina“.
- 2) S jakým předporozuměním jste vstupovala do výzkumného projektu?
- 3) Která témata zůstala ve Vašem výzkumu nevytěžena?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se zabývá pohledem matek na dění v doplněné rodině. V teoretické části nejprve vysvětluje klíčové pojmy a poté nastiňuje význam rodiny pro moderní společnost. V dalším kroku se zabývá rolí matky v rodině doplněné a podrobněji charakterizuje specifika daného prostředí. V praktické části předkládá kvalitativní výzkumné šetření zpracované metodou IPA, jehož cílem bylo zjistit, jak matky vnímají celkovou situaci v doplněné rodině.

Téma BP je originální a společensky aktuální. Citační norma dle APA byla většinou dodržena. Kritické poznámky mám především k obsahové a stylistické/gramatické stránce BP: teoretická část je pojata velmi minimalisticky, autorka naplnila pouhých 12 stran... Postrádám zde hlubší zakotvení opřené např. o zahraniční výzkumy na dané téma, problematiku krize rodiny (viz odloučení dítěte od otce, kvalita sourozeneckého vztahu, vztahovost s otčímem atd.) včetně nabídky alternativ psychosociální podpory (viz studovaný obor). Dále se v textu objevují stylistické neobratnosti, přemíra ukazovacích zájmen atd. V praktické části BP postrádám autorčino předporozumění dané problematice stejně jako přehledné schéma zachycených dílčích podtémat.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: dobře

Datum, podpis: 17/9 2021 Mgr. Lucie Vacková, Ph.D.

